

Tartu Ülikool
Eesti ja üldkeeleteaduse instituut
Eesti keele osakond

Nele Novek

**Isikukasutuse ja sisu mõju kaasüliõpilase
tagasisidekommentaari rakendamisele**

Bakalaureusetöö

Juhendaja Ilona Tragel
Kaasjuhendaja Kerli Kraus

Tartu 2023

Sisukord

Sissejuhatus.....	5
1. Teooria.....	7
1.1. Kaasõppija tagasiside ja ajalooteaduslik essee ülikoolis.....	7
1.1.1. Kaasõppija tagasiside ülikooli ainekursuse osana.....	7
1.1.2. Tagasiside sisu ja keelekasutus.....	8
1.1.3. Ajalooteaduslik essee.....	9
1.2. Isik.....	10
1.2.1. Isikulised asesõnad ja tegusõna pöördevormid.....	10
1.2.2. Kõneviis ja funktsionaalsed lausetüübid isikukasutust mõjutavate teguritena.....	11
1.2.3. Isikukasutusega seotud viisakusstrateegiad.....	12
2. Materjal ja meetod.....	14
2.1. Materjal.....	14
2.2. „Keskaja“ kursus.....	14
2.2.1. Kirjutamisprotsessi kirjeldus.....	14
2.2.2. Nõuded esseele.....	16
2.3. Meetod.....	17
3. Esimene ja teine isik tagasisidekommentaaries.....	19
3.1. Ülevaade esimese ja teise isiku esinemisest tagasisidekommentaaries.....	19
3.2. Isikulised asesõnad.....	21
3.3. Tegusõna pöördevormid.....	23
3.4. Kõneviisid.....	24
3.5. Kommunikatiivsed lausetüübid.....	26
3.6. Arutelu.....	27
4. Tagasiside rakendamine.....	29

4.1. Tagasiside rakendamine isiku järgi.....	29
4.1.1. Isikuvormid valimis.....	29
4.1.2. Rakendamine isiku järgi.....	31
4.2. Tagasiside rakendamine kategooriate järgi.....	33
4.2.1. Kategooriatesse jaotumine valimis.....	34
4.2.2. Rakendamine kategooriate järgi.....	36
4.3. Arutelu.....	39
5. Võimalused edasiseks uurimiseks.....	41
Kokkuvõte.....	42
Kirjandus.....	45
The Role of Grammatical Person and Content in the Implementation of Peer Feedback Comments. Summary.....	49
Lisa 1. Essee lühendatud juhend.....	51
Lisa 2. Tudengitele antud tagasisidejuhend.....	57

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen käesoleva lõputöö ise kirjutanud ning toonud korrekselt välja teiste autorite panuse. Töö on kirjutatud lähtudes Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Sissejuhatus

Tagasiside on oluline osa kirjutamisprotsessist, mis võimaldab areneda nii tagasiside andjal kui saajal. See, kuidas tagasiside sõnastatud on, võib märgatavalt selle vastuvõtmist mõjutada. 2016. aastal vastu võetud Tartu ülikooli õpetamise hea tava (2021) näeb ette, et “üliõpilastele antakse sisukat ja asjakohast tagasisidet”. Õppimise heas tavas (2021) on tagasisidet käsitletud vaid õppejõududele ja ainekursustele tagasiside andmise kontekstis. Ainekursuste tagasisidest lähtuvalt on loodud ka tagasiside andmise hea tava (2021). Need dokumendid keskenduvad väärtustele ja ideaalidele, kuid asjakohased oleks ka sisulised suunised, kuidas tagasisidet kavandada.

Tagasiside kavandamise ja korraldamise suunistes peaks keskenduma ka tagasiside keelekasutusele, mida on aga Eestis ja mujal maailmas uuritud vähe. Tartu ülikoolist on Roger Yallop (2020) ja Djuddah Leijen (2016) teinud seda inglise keelt teise keelena kõnelejate tekstide põhjal. Viimane on oma doktoritöös uurinud ka isikukasutust, leides, et isiklik lähenemine läbi autori vaatepunktist kirjutamise, näiteks *mina arvan*, paneb võrreldes tagasisidestaja isikut peitvate kommentaaridega tagasiside saajat seda tõenäolisemalt rakendama (Leijen 2016: 52).

Inglise keele põhjal uuritud ei saa aga automaatselt eestikeelsetesse tagasisidestamise juhenditesse integreerida, mistõttu on vajadus uurida keelekasutuse mõju ka eestikeelsete tekstide näitel. Samuti peab arvestama, et isikukasutus on vaid väike osa kogu tagasisidekommentaaris, mistõttu tuleb seda uurides arvestada ka teiste erinevate isikuga seonduvate morfoloogiliste ja süntaktiliste tunnustega, näiteks kõneviis ja kommunikatiivsed lausetüübid.

Bakalaureusetöös¹ võtan vaatluse alla esimese ja teise isiku ainsuse ja mitmuse vormide kasutamise ajalootudengite esseedele kirjutatud tagasisidekommentaaries. Minu eesmärk on välja selgitada, kui palju neid tagasisidet kirjutades kasutatakse ning milline on selliste kommentaaride morfoloogiline ja süntaktiline kontekst. Samuti tahan leida, kas esimese ja teise isiku kasutus mõjutab tagasiside saajat kommentaari teisiti suhtuma

¹ Bakalaureusetöö valmimist on toetanud TÜ Sihtasutuse Anni Jürine mälestusstipendiumi fond ja TÜ medievistika õpetamise arendusprojekt.

kui kolmas isik. Seejärel analüüsin, millise sisuga, see tähendab milliseid essee komponente kommenteerivat tagasisidet üksteisele enim jäetakse ja kuidas erinev sisu võib mõjutada tagasiside rakendamist. Selleks otsin vastust järgmistele küsimustele:

1. Kui palju kasutavad tudengid üksteisele tagasisidet andes esimest ja teist isikut?
2. Milliste asesõnade, pöördvormide, kõneviiside ja kommunikatiivsete lausetüüpidega esinevad esimene ja teine isik kaasõppija tagasisidekommentaaris?
3. Kas ja kuidas mõjutab tagasisidekommentaari põhjal paranduste tegemist
 - o isikukasutus?
 - o kommentaari liik?

Kolmanda uurimisküsimuse esimesele alapunktile püstitasin Leijeni (2016) järeldusi edasi arendades hüpoteesi, et esimeses ja teises isikus kirjutatud tagasisidekommentaare võetakse tõenäolisemalt vastu kui tagasisidet, kus neid ei esine. Teise alapunkti hüpotees on, et tudengid kalduvad rohkem kommenteerima ja vastu võtma mikrotasandi probleeme (vt ka Hint jt 2022), näiteks keelekasutust ja vormistusküsimusi, mille parandamine ei nõua suurt kognitiivset pingutust (Patchan, Schunn 2016; Sivenbring 2017).

Uurimismaterjal pärineb Tartu ülikooli ajaloo ja arheoloogia instituudi bakalaureuseastme ajaloo alusmooduli kursusel „Keskaeg“, kus tudengid pidid aine läbimiseks kirjutama essee ning üksteise mustandeid rühmades tagasisidestama. Siinses töös analüüsin teisele mustandile kirjutatud 1815 tagasisidekommentaari ning võrdlen 22 tudengi essee teist mustandit ja puhtandit.

Bakalaureusetöö jaguneb viieks peatükiks. Esimeses kirjeldan teoreetilist tausta, teises tutvustan materjali ning meetodit, kolmandas esitan analüüsi esimesele ja teisele uurimisküsimusele vastamiseks ning neljandas võrdlen tagasiside rakendamist mõjutavaid tegureid. Kummagi analüüsipeatüki lõpus on eraldi peatükk aruteluks, sest nende fookused on erinevad. Viendas peatükis pakun välja võimalusi teema edasiseks uurimiseks.

1. Teooria

1.1. Kaasõppija tagasiside ja ajalooteaduslik essee ülikoolis

1.1.1. Kaasõppija tagasiside ülikooli ainekursuse osana

Tagasiside on kasulik siis, kui seda antakse õppeprotsessi ajal, pakkudes üliõpilastele seeläbi arusaama enda praegusest tasemest ja sellest, mille poole püüelda võiks, kusjuures tagasiside peakski aitama soovitud lõpptulemust saavutada (Biggs, Tang 2007: 64–65). Tavaliselt saadakse ja eeldatakse ainekursuste jooksul tagasisidet vaid õppejõult (Malecka jt 2022: 908), ent üliõpilaste ülekantavate pädevuste arenemise mõttes on veelgi kasulikum rakendada kaasõppija tagasiside meetodit, sest teiste (ja enda) töid lugedes õpib tudeng informatsiooni paremini hindama ja valima. Muuhulgas võib õppurite aktiivsem õppeprotsessi kaasamine vähendada ka õppejõu töömahtu. (Biggs, Tang 2007: 245)

Üks olulisi tegureid kaasõppija tagasisides on tagasisideprotsessis osalejate tagasisidekirjaoskus. See tähendab, et üliõpilasel peavad olema vastavad oskused ja valmisolek kvaliteetse tagasiside andmiseks. Tagasisidekirjaoskusega õppur on võimeline edukalt ka iseenda tekste hindama ja seeläbi oma õpioskust arendama (Yan, Carless 2022: 1120). Üliõpilaste vähesest tagasisidekirjaoskusest tingitud madala kvaliteediga tagasiside toob endaga kaasa ka levinud negatiivsed hoiakud seoses kaasõppija tagasisidega (Carless, Boud 2018: 1316). Tagasisidekirjaoskuse arendamine võtab aega ning kindlasti ei piisa selleks ühest kursusest (Malecka jt 2022: 911), mistõttu on üliõpilaste motivatsiooni hoidmiseks oluline, et nad kaasõppija tagasiside pikaplaanilisest kasust teadlikud oleksid (Biggs, Tang 2007: 245).

Kaasõppija tagasiside kasutamine õppetöös peab olema teadlikult kujundatud. Selleks tuleb juba õppeprotsessi kavandades läbi mõelda, millist tagasisidet, millal ja millele vaja on. (Malecka jt 2022: 912) Tagasisidekirjaoskuse arengut võib pärssida tagasisidejuhend, mis eeldab kaasõppija tekstile teatud hinnangute andmist, nt *Kas töö*

struktuur on loogiline?. Algajad üliõpilased mõistavad selliseid küsimusi teisiti kui kogenud teadlased ega ole valmis andma – või ei oskagi – tuttavale tagasisidestatavale kriitilist tagasisidet. See viib aga pinnapealse tagasiside andmiseni. Seega onainekursust planeerides ja tagasiside andmist juhendades oluline arvestada ka sihtrühma iseärasustega ning paluda üliõpilastel tagasisidet andes lähtuda näiteks sellest, kuidas nemad loetavat teksti mõistavad, nt *Kuidas autor tekstis oma seisukohti põhjendanud on?* (Nilson 2010: 34–35)

Tagasisidekirjaoskus on õpitav ja oma osa selle arendamisel on õppejõul, kelle ülesanne on üliõpilastele tagasiside andmise põhimõtteid tutvustada ning vajadusel ka kaasõppija tagasisidet tagasisidestada (Han, Xu 2020: 684). Õppejõu tagasiside aitab üliõpilastel hinnata, kas nende senised kommentaarid kaasõppijate töödele on olnud täpsed ja asjakohased ning mida järgmisel korral muuta võiks. Paratamatult määravad tagasiside kvaliteedi lõpuks siiski üliõpilaste motivatsioon areneda ning senised väljakujunenud hoiakud kaasõppija ning õppejõu tagasiside vahekorra. (Han, Xu 2020: 692–693)

1.1.2. Tagasiside sisu ja keelekasutus

Tudengid keskenduvad üksteisele tagasisides andes sageli pigem pindmistele probleemidele, näiteks vormistusele ja keelekasutusele, aga ka töö ülesehitusele (Sivenbring 2017: 5). Kui tudengitele on töö kirjutamiseks ette antud juhised, võib eeldada, et nad nimetavad seda ka tagasisides (Sivenbring 2017: 4). Tagasisidestamiseks antav juhend võib aidata madalama sisukvaliteediga kommentaaride hulka vähendada, samas on Patchan ja Schunn (2016: 249) leidnud, et pindmist tagasisidet võetakse sellegipoolest tõenäolisemalt vastu. Teisalt on Leijen (2016: 62–63) pakkunud, et keelekommentaare võidakse käsitleda solvanguna ja neid seega väiksema tõenäosusega vastu võtta.

Tagasiside sisuliste omaduste ning rakendamise liigitamiseks on Nelson ja Schunn (2008) välja töötanud tagasisidemudeli. Selle järgi jagunevad tagasisidekommentaariid kognitiivseteks ja afektiivseteks. Kognitiivsed kommentaarid on seotud teksti sisuga,

afektiivsetel on pigem psühholoogiline ja emotsionaalne roll. Kognitiivse tagasiside siseselt saab eraldi käsitleda kokkuvõtlikku tagasisidet, spetsiifilist probleemile lähenemist, selgitamist ja tagasiside ulatust. (Nelson, Schunn 2008: 377). Siin uurimuses analüüsitud kommentaaride seas leidus kõiki mainitud kategooriaid, kuigi eraldi need seekord vaatluse alla ei tule – kommentaaride ja reaktsiooniliikide, see tähendab rakendamisotsuste kategoriseerimiseks lõin spetsiifilisema ja lihtsama süsteemi (vaata ptk 2.3.).

Tagasiside keelekasutuse mõningaid aspekte uurinud Leijen (2016) on leidnud, et tagasiside rakendamist mõjutab selle kordumine ning konkreetsus. Samuti on oluline see, milliste teksiloome osade kohta kommentaar käib – kui tagasiside saaja peab probleemi ebaoluliseks, teeb ta ka väiksema tõenäosusega tekstis paranduse. Samuti rakendatakse väiksema tõenäosusega tagasisidet, milles tagasisidestaja on enda isikut varjanud ja seega kahe osapoolte vahele distantsi loonud. Leijen pakub, et neutraalse sõnastusega kommentaaride puhul ei tarvitseta tagasiside olulisusest aru saada. (Leijen 2016: 62–63) Ka teises uuringus (Leijen, Leontjeva 2012) on leitud, et isikulised asesõnad võivad tagasiside saajat vähesel määral mõjutada seda vastu võtma. Teise olulisema keelevahendina toodi välja kohasõnade kasutus. Seejuures pakuti siiski, et reaktsiooni keelekasutusele mõjutab osapoolte keeletaust ja eestlastele võiks paremini mõjuda isegi umbisikulisem tagasiside. (Leijen, Leontjeva 2012: 196)

1.1.3. Ajalooteaduslik essee

Essee on argumenteeriv tekst, millega autor oma seisukohti põhjendab. Sellele on omane eri seisukohtade vastandamine ja võrdlemine ning põhjuste sidumine tagajärgedega. (Kasik 2007: 30–31; Nokes, De La Paz 2018: 557) Akadeemilise ajalooessee klassikaline struktuur on järgmine: 1) sissejuhatus, kus püstitatakse uurimisprobleem ning paigutatakse see teemakohasesse ajaloolisse konteksti, 2) sisuosa, kus antakse vajalik taustateave, esitatakse ja põhjendatakse väited ning võrreldakse vajadusel erinevaid seisukohti, 3) kokkuvõte, kus sõnastatakse vastus uurimisküsimusele ning arutletakse leitu mõju ja tagajärgede üle (Pickering Antonova

2020: 18; vaata ka Cullen 2017 ja lisa 1). Sarnane ülesehitus oli ka siinse bakalaureusetöö materjaliks olevatel keskaja teemalistel esseedel.

Ajaloooteemaliste akadeemiliste tekstide loome on nõudlik protsess, eeldades üliõpilastelt üheaegselt primaar- ja sekundaarallikate läbitöötamist, allikakriitilist mõtlemist, erinevate arvamuste tõlgendamist, ajaloolise konteksti mõistmist, põhjus-tagajärg seoste leidmist, enda jaoks võõraste lahenduste ja uudse lähenemisnurga rakendamist, hüpoteesi püstitamist ja, mis kõige olulisem, pädevat argumenteerimisoskust (vaata ka Ajalugu 2023). Tudengid, kelle ajalooeaduslik mõtlemine ja õpipädevused on alles välja kujunemas, võivad tunda, et selline rööprähklemine käib neil üle jõu. (Jones 2017; Keirn 2018: 26–27; Nokes, De La Paz 2018: 559–561) Sellegipoolest on argumenteerival tekstiloomel ajalooõppes oluline roll, sest see aitab üliõpilastel oma teadmisi mingis konkreetses valdkonnas süvendada (Nokes, De La Paz 2018: 564). Nimetatud raskustest üle saamiseks pakub ühe võimaluse protsessikeskne kirjutamine ning kaasõppija ja õppejõu kombineeritud tagasiside.

1.2. Isik

1.2.1. Isikulised asesõnad ja tegusõna pöördevormid

Isik väljendub eesti keeles isikuliste asesõnade ning tegusõna pöördevormide kaudu, sageli esinevad need kaks ka koos. Esimene isik väljendab seejuures kõnelejat, teine isik seda, kellele teave suunatud on, ning üldjuhul on kolmas isik keegi kõrvalseisja, kes aktiivselt suhtluses ei osale. (Erelt 2017: 195–196) Siinse töö kontekstis saab esimese isiku samastada tagasiside andjaga, teise tagasiside saajaga. Kolmanda isiku kasutus võib väljendada tagasisidestatavat teksti või selle osasid, väites, et *pealkiri vastab sisule* või *essee struktuur on loogiline*. Teatud olukordades võivad ka suhtlussituatsiooni

osalised endale või kaaslasele kolmandas isikus viidata (Siewierska 2004: 2), tagasisidekommentaaries tehakse seda näiteks sõnade *siinkirjutaja* või *autor* abil.

Eesti keeles saab eristada isikuliste asesõnade pikki (*mina, sina, tema, meie, teie, nemad*) ning sagedamini kasutatavaid lühikesi vorme (*ma, sa, ta, me, te, nad*) (Pajusalu 2017: 569). On tavaline, et kui esimese või teise isiku asesõnad on lauses aluse rollis, jäetakse need ära ning isikut jääb tähistama tegusõna pöördevorm. Samuti puuduvad isikulised asesõnad sageli käsklausetes. (Pajusalu 2017: 571)

1.2.2. Kõneviis ja funktsionaalsed lausetüübid isikukasutust mõjutavate teguritena

Eesti keeles eristatakse kindlat, tingivat, käskivat, möönvat ja kaudset kõneviisi. Kindel kõneviis on markeerimata ja isiku valikut ei mõjuta. (Erelt 2017: 160) Tingiva kõneviisi puhul võib esimese ja teise isiku kõikide vormide ning kolmanda isiku mitmuse puhul liituda *ks(i)*-tunnusele isikut tähistav morfeem, ent sageli jäetakse see ära (Pajusalu, Pajusalu 2004: 258). Seejuures eelneb pikale tingiva kõneviisi vormile tavaliselt ka isikuline asesõna (Pajusalu, Pajusalu 2004: 260).

Käskivale kõneviisile on omane isikuvormide piiratus: peamiselt kasutatakse seda koos teise isiku pööretega, sest esimesel ja kolmandal isikul loomulik käsusituatsioon puudub (Erelt 2017: 166–167). Mitmuse esimest pööret saab käskivas kõneviisis kasutada juhul, kui kõneleja end adressaatide hulka arvab. Sel juhul liitub tegusõna tüvele *gem-/kem*-tunnus. (Erelt 2017: 168) Ainsuse esimene isik eesti keeles käskivas kõneviisis olla ei saa, kolmandat isikut annab nimetatud kõneviisi puhul mõista pigem vahendajana. (Erelt 2017: 167) Möönev ja kaudne kõneviis saavad esineda koos kõikide isikutega (Erelt 2017: 172, 177).

Isikukasutus kommunikatiivsetes lausetüüpides sõltub kõneviisidest, mida konkreetses lauses kasutada saab. Väitlause on markeerimata ning võib sisaldada kõiki kõneviise ja isikuid (Metslang 2017: 516). Küsilause on üsna lai kategooria ning selle seostest kõneviiside ja isikuga siinsele tööle sobivat ülevaadet eesti keele alasest kirjandusest ei

leia. Kuivõrd küsimuste eesmärk on kelleltki teiselt küsijale vajalikku infot paluda (Metslang 2017: 518), on loogiline, et peamiselt seostub sellega teine isik.

Käsklausele on omane käskiv kõneviis ja seega teine isik. Kui käsklause kasutatakse mitmuse esimest pööret, on sellel tavaliselt kindla kõneviisi vorm. Isikulisi asesõnu subjektina käsklause tavaliselt välja ei öelda. (Metslang 2017: 529) Tegusõna sisaldavates soovlausetes kasutatakse tingivat kõneviisi (Metslang 2017: 531), hüüdlausestes domineerib kindel kõneviis, sest sõnadega antakse edasi tõese sisuga infot (Metslang 2017: 534).

1.2.3. Isikukasutusega seotud viisakusstrateegiad

Inimestevahelisele suhtlusele – mille üks vorm on ka tagasisidestamine – on omane erinevate viisakusstrateegiate kasutamine ja seeläbi näo loomine. Nägu saab olla positiivne ja negatiivne: esimene tähendab inimese soovi olla austatud ja hinnatud, teine aga tahet olla oma otsustes iseseisev. (Brown, Levinson 1987: 311–312) Näo säilitamisega seotud viisakusstrateegiad jagatakse omakorda positiivseteks ja negatiivseteks (Brown, Levinson 1987: 317). Positiivsele strateegiale on omane isiklikuma seose ning grupikuuluvustunde loomine, milleks kasutatakse näiteks *meie*-vormi. Negatiivse strateegia üks tunnuseid on viisakusvorm *Teie*, aga ka kõneleja isiku peitmine näiteks nullvormide, umbisikulise kõneviisi, nimisõnafaaside või eraldi nimede ja tiitlite kasutamine ja seeläbi kahe vestluspoole vahele distantsi tekitamine. (Brown, Levinson 1987: 317, 322; Siewierska 2004: 235; Erelt 2017: 199–200)

Mõnikord välditakse eestikeelsetes tekstides teise isiku asesõnade kasutamist, sest autor ei suuda või ei soovi valida, kas otsustada mitteametliku *sina* või ametlikuma *Teie* kasuks. Kuigi pöördelõpud jäävad alles ka siis, kui asesõnad eest puuduvad, pole isiku valik sel juhul siiski nii silmatorkav. Esimest isikut kasutatakse suhtluses teisest isikust sagedamini, sest see väljendab kõneleja suhtumist edasiantavasse informatsiooni ning sellised suhtumisväljendid on mõnel juhul juba partiklistunud. (Lindström 2009: 94) Eituse puhul võib pärast asesõna väljajätu isikut vaid konteksti abil tajuda, näiteks *miks tervet linki ei pannud?*. Teise isiku väljajätt on eituse puhul seejuures seotud otseselt

vestluspartnerile suunatud kõneaktide, näiteks küsimuste ja keeldudega. Sellist käitumist saab mõista pehmendava viisakusstrateegiana. (Lindström 2009: 95, 97)

2. Materjal ja meetod

2.1. Materjal

Bakalaureusetöö materjal pärineb Tartu ülikooli ajaloo ja arheoloogia instituudi bakalaureuseastme ajaloo alusmooduli kursusel „Keskaeg“, kus tudengid pidid semestri jooksul protsessikeskse kirjutamise meetodil valmis saama umbes 1000 sõna pikkuse essee. 2022/2023 õppeaastal oli ainesse registreerunud 71 tudengit, neist teise mustandi esitas 51 ning valmis töö 44. Siin töös analüüsin teisele mustandile antud kaasõppijate kirjalikku tagasisidet, mida tuli kokku 1815 kommentaari. Seega oli neid ühe mustandi peale keskmiselt 35,6. Kõige lühemad kommentaarid oli ühe tähemärgi pikkused ? ja !, kõige pikemas kommentaaris oli 119 sõna. Samuti võrdlen tagasiside rakendamise analüüsi tarbeks 22 tudengi teise mustandi ja puhtandi tekste.

Tudengeid teavitati, et nende tekste kasutatakse keeleteaduslikus uurimistöös ja anti võimalus teada anda, kui keegi seda ei soovi. Ükski kursusel osalenu seda võimalust ei kasutanud. Analüüsi jaoks sai iga tudeng unikaalse tähekombinatsioonist pseudonüümi. Kui analüüsisosas peaks ilmnema mõni ebaharilik keelekasutuse tava, käsitlen pseudonüümide abil vastavate üliõpilaste keelekasutust ka eraldi.

2.2. „Keskaja“ kursus

2.2.1. Kirjutamisprotsessi kirjeldus

Ajaloo teadusliku essee kirjutamise protsess oli jagatud kaheks etapiks ning neile järgnevateks kirjaliku ja suulise tagasiside voorudeks. Kõige lõpus tuli esitada valmis töö, mida hinnati mitmeeristavalt. Tagasisidet andsid nii tudengid omavahel 4–5-liikmelistes rühmades, aga ka kirjutamiskonsultandid ja õppejõud. Täpsem protsessi kirjeldus koos ajakava ning tööle esitatavate nõuetega on leitav lisast 1.

Kirjaliku töö koostamiseks ja vormistamiseks said tudengid põhjaliku juhendi, samuti pidid nad tagasiside andmisel lähtuma kindlatest küsimustest (vaata lisa 2). Esimese mustandina pidid tudengid esitama uurimiskava, kus tuli välja tuua uurimisküsimus(ed), töö eeldatav struktuur ning leitud kirjanduse loetelu, ja olema hakanud natuke sisulist osa kirjutama – see tähendas näiteks sissejuhatust ja üht sisulõiku. Seejärel lugesid ja tagasisidestasid nad Moodle'i foorumi kaudu 4–5-liikmelistes rühmades üksteise töid, kusjuures töid mitte esitanud tudengite tõttu tuli edasises protsessis rühmade koosseisus ka muudatusi teha. Iga osaleja sai Moodle'isse tagasisidet vähemalt ühelt kursuse kahest õppejõust, lisaks käisid pärast tagasisidetähtaega ühe kollokviumi lõpus kohal ka kaks kirjutamiskonsultanti neljast, kes oma kokkuvõtliku tagasiside edasi andsid.

Teine mustand pidi olema eelneva tagasiside põhjal parandatud ja täiendatud ning juba sisuliselt valmis tekst. Tegelikult olid esitatud mustandite mahud väga erinevad – mõni üliõpilane kirjutas vaid paar lõiku, teised juba täiesti valmis essee. Ka mustandi esitamisele järgnes kaasõppija tagasiside voor, aga erinevalt esimesest mustandist, mille tagasiside esitati kokkuvõtlikult foorumi tekstikastis, tuli seekord lisada kommentaarid programmis Microsoft Word tagasiside andmise juhendist lähtuvalt konkreetsete tekstiosade külge ning tekstifail seejärel Moodle'isse üles laadida. Seejärel pidi iga rühm osalema suulises konsultatsioonis, mille käigus võeti õppejõu ning rühma konsultandi/konsultantidega kõik tööd ükshaaval ette ja räägiti läbi sisulised murekohad. Hiljem said tudengid kirjalikult ka failid, kuhu oli kokku koondatud kaasõppijate ning õppejõu tagasiside.

Tagasisidekonsultatsiooni tarbeks oli õppejõud kõikide rühmaliikmete tagasiside ühte faili kokku tõstnud. Pärast konsultatsioone laadisin kõik failid koos kaasõppijate ning õppejõu kommentaaridega alla ning tõmbasin eraldi koodi abil need Exceli tabelisse nii, et eraldi veergudesse jäid tekstikoht, mille küljes kommentaar oli, kommentaar ise ning tagasiside andjate ja saajate pseudonüümid – viimased kaks pidin käsitsi sisestama ning üle kontrollima. Iga kommentaar sai ka unikaalse koodi, millele edasises töös näiteid tuues viitan.

2.2.2. Nõuded esseele

„Keskaja“ kursusel said tudengid enne essee kirjutama asumist ette 28-leheküljelise juhendi (lühendatud varianti vaata lisa 1), kuhu oli koondatud kogu tööga seonduv oluline info, näiteks vahetähtjad, vormistamise põhinõuded ja soovitused ajalooliste allikate tõlgendamiseks. Läbivalt oli erinevate juhiste kõrvale toodud ka näiteid, kuidas üks või teine kirjakoht välja võiks näha. Mitmete alapeatükkide lõpus oli eraldi loetelu soovituslikust lisakirjandusest.

Essee maht pidi olema 1000 ±200 sõna koos viidete ja kasutatud kirjanduse loeteluga. Teema tuli valida õppejõudude koostatud nimekirjast, kusjuures iga teemat sai valida vaid üks tudeng. Iga teemaga anti kaasa kohustuslik allikatekst, millest uurimisküsimuse püstitamisel ja essee kirjutamisel lähtuda tuli. Tihti oli tegu näiteks valitsejate kirjade või kroonikaväljavõtetega. Samuti oli tudengitel kohustus töös läbivalt asjakohasele sekundaarkirjandusele toetuda. Kirjutamata reegel oli, et teiseid allikaid pidi olema vähemalt 4–5 (seda räägiti ja põhjendati osalejatele suulistel kohtumistel). Viitamisel soovitati lähtuda Tartu Ülikooli õigusteaduskonna üliõpilastööde vormistamise juhendist, sealhulgas eeldati joonealust viitamist.

Eraldi peatükk oli juhendis pühendatud refereerimisele ja plagiaadile, sest need on läbivalt olnud ajaloo teemalistes üliõpilastöödes suured veakohad (Kraus, isiklik vestlus, 25.04.2023). Tudengitele rõhutati korrektse viitamise olulisust, et nende esseedes oleks võimalik eristada viidatavat infot ning nende endi mõtteid ja järeldusi. Tagantjärele võib tõdeda, et vaatamata korduvale kirjalikule ja suulisele ülerääkimisele oli tudengitel ka veel teise mustandi ajaks plagiaadiga probleeme, mis siinses töös kasutatava materjali hulka tuntavalt mõjutas, sest problemaatilised tööd tuli tagasiside rakendamise analüüsist kõrvale jätta.

2.3. Meetod

Korrastatud tabeli automaatanalüüsiks kasutati koodi, mis oli loodud koroonasiltide analüüsiks (Tragel ja Pikksaar 2023). Selle abil sain kätte põhilised arvandmed ning lemmad. Käsitsi pidin otsima ja märgendama tingiva kõneviisi vormid, sest nimetatud koroonasiltide analüüsis see osa puudus. Samuti määrasin käsitsi esimest ja teist isikut sisaldavate kommentaaride või kommentaariosade kõneviisid ja kommunikatiivsed lausetüübid, lähtudes “Eesti keele süntaksi” vastavatest peatükkidest (Erelt 2017; Metslang 2017).

Mustandite ja puhtandite võrdluseks kasutasin MS Wordi võrdlusfunktsiooni, kuhu tõstsin kokku sama tudengi essee teise mustandi koos kõigi tagasisidekommentaaridega ning valmis töö. Programm tähistas kohad, kus oli parandus tehtud ning selle põhjal värvisin konkreetsete tekstikohtade küljes olevad kommentaarid reaktsiooniliikide järgi vastavalt sellele, kas:

- parandusettepanek rakendati,
- parandusettepanekut ignoreeriti,
- parandus tehti, aga mitte nii, nagu kommentaar ette nägi,
- tekstikoht, mille küljes kommentaar oli, kustutati ära,
- otsust tagasiside rakendamise kohta polnud võimalik langetada,
- parandusettepaneku rakendamine oli ilmselge erinevate tugevate väliste mõjutajate tõttu,
- kommentaar ei eeldanud paranduse tegemist.

Hilisemas tagasiside rakendamise analüüsis tõstsin mõned reaktsiooniliigid kokku, sest numbrid olid väikesed ja pilt oleks vastasel juhul väga kirjuks läinud: teisiti tehtud parandused, tugevate välismõjudega ning küsimärgiga kommentaarid said rakendamise, ignoreerimise ja tekstikoha kustutamise kõrvale ühise nimetaja *ei olnud võimalik otsustada*.

Nimetatud reaktsiooniliikide järgi tähistasin kõik kommentaarid paralleelselt ära ka eraldi tabelis. Kõrvale veergu panin tagasisidejuhendis esitatud alapunktide (vt lisa 2) põhjal kirja kategooria(d), mille kohta kommentaar käis. Need kategooriad olid *tervik*, *uurimisküsimus*, *struktuur*, *oskussõnavara*, *nimed*, *dateeringud*, *argumentatsioon*, *keelekasutus*, *kirjandus*, *kokkuvõte*.

Terviku kategooria tähendas hinnangut teksti üldpildile, samuti pidid tagasisidestajad hindama, kas sisu vastab pealkirjale ja teemale. **Uurimisküsimuse** puhul anti tagasisidet uurimisprobleemi, -eesmärgi, -küsimuse- ja -hüpooteesi püstitusele, samuti liigitasin sinna alla kohustusliku allika tutvustamise, sest sisuliselt näis see uurimisprobleemiga rohkem seotud olevat kui kirjanduse kategooriaga. **Struktuuri** kategooria eeldas, et tööl on olemas kõik nõutud osad: pealkiri, sissejuhatus, sisu, kokkuvõte ja kasutatud kirjanduse loetelu. Siia alla arvestasin ka tagasiside lõikudevahelisele sidususele. **Oskussõnavara** puhul tuli tagasisidestajatel hinnata, kas töös on kasutatud korrektseid termineid ning vajadusel probleemset kohad eraldi kommentaaridega ära märkida. **Nimede** kategooriasse liigitusid kommentaarid, mis olid mõeldud isiku- ja kohanimede ning sündmuste kirjapildile, samuti võidi neis kommentaarides paluda mõnd mainitud isikut lähemalt tutvustada. **Dateeringute** kategooria eeldas tagasisidet selle kohta, kas esitatud aastaarvud on õiged ning kas isikute esmamainimisel on neile lisatud ka elu- või valitsusaastad. **Argumentatsioon** oli ilmselt kõige laiem kategooria, hõlmates endas tagasiside väidete arusaadavuse, asjakohasuse ja paikapidavuse, korrektse refereerimise ning viidatava ja oma arvamuse eristamise kohta. **Keelekasutust** puudutavad kommentaarid olid argumentatsioonikategooriast kitsamad ning lokaalsemad, keskendudes üksikute sõnade kirjapildile või stilistilisele sobivusele. Siia alla liigitasin ka lihtsamad vormistusküsimused. **Kirjanduse** kategooriasse kuulub tagasiside kasutatud kirjanduse sobivuse ja viitamise kohta. **Kokkuvõtte** alla kategoriseerisin kommentaarid, mis hindasid kokkuvõtte ja sissejuhatusse üksteisele vastavust ning seda, kas kokkuvõttes kirjutatu kajastub ka eelnevas sisuosas. (Lisa 2)

3. Esimene ja teine isik tagasisidekommentaaries

Siin peatükis kirjeldan, kui paljudes kommentaarides esimese ja teise isiku markereid esines ning kui palju kasutati esimese ja teise isiku ainsuse ning mitmuse isikulisi asesõnu ja tegusõna pöördevorme. Samuti toon eraldi välja, kuidas isikulised asesõnad ja pöörded kõneviiside ning kommunikatiivsete lausetüüpide siseselt jagunesid, sest need kaks kategooriat näivad olevat piisavalt esilekerkivad, et võiksid ka tagasiside saaja otsustusprotsessi mõjutada. Analüüsist välja tulnud arvandmeid selgitan lähtuvalt tagasiside kui tekstiliigi olemusest ning eesti keele süntaktilistest ja morfoloogilistest iseärasustest. Peatüki lõpus on eraldi jaotis aruteluks.

3.1. Ülevaade esimese ja teise isiku esinemisest tagasisidekommentaaries

Ülevaate tagasisidekommentaaries esinenud esimese ja teise isiku vormidest olen esitanud tabelis 1. Seejuures ei ole eristatud kommentaarid, milles oli kasutatud rohkem kui üht vaadeldavat isikuvormi. See tähendab, et juhul kui ühes kommentaaris oli kaht erinevat isikut, kajastub kumbki tabelis vastava isiku real ning eraldi kombinatsioone ma välja ei too. Siinse alapeatüki eesmärk on anda eelkõige ülevaade kommentaaride hulgast, mis esimest ja teist isikut kasutasid.

Esimese ja teise isiku markeritest leidus tudengite tagasisidekommentaaries enim ainsuse teist isikut (SG2), mis esines 204 kommentaaris, ja ainsuse esimest (SG1), mida oli 195. Seega moodustas kumbki peaaegu võrdselt 11% kogu materjalist.

Mitmuse esimest (PL1) ja teist (PL2) isikut oli vastavalt viies ja kolmes tagasisidekommentaaris.

Tabel 1. Esimest ja/või teist isikut sisaldanud tagasisidekommentaarisid

Isik	% kõikidest kommentaaridest	Kommentaariside arv
SG1	10,7	195
SG2	11,2	204
PL1	0,3	5
PL2	0,2	3

Mitmuse vormide vähesus oli ootuspärane, sest mitmuse esimese isiku kasutus eeldaks info edastaja aktiivset osalust kommenteeritud tegevuses, mitmuse teise isiku kasutamist ei eelda aga tagasiside andmise sotsiaalne kontekst. Üldjoontes on tegu eakaaslaste ning sama kursuse tudengitega, kellest mõned suhtlevad ka väljaspool kooli. Teietama ollakse tavaliselt valmis endast vanemaid, võõraid ja sotsiaalselt kõrgemal positsioonil olevaid inimesi ning eakaaslastele *Teie* ütlemist peetakse võimalikuks väga ametlikes olukordades (Keevallik 1998: 546–547). Ühiselt läbitavat ainekursust selleks pidada ei saa, seega kasutavad tudengid läbivalt ainsuse esimest ja teist isikut.

Mitmuse esimene isik oli tagasisidekommentaarisid pigem üldisikulisel tähenduses, kus *meie* tähistas mingi üldise informatsiooni teadaolekut inimkonnale (näide 1).

- (1) Kui **meil** on olemas isiku eluaastad, võiks need ka esmamainimisel mainida.
(1669)

Mitmuse teise isiku esinemise puhul on märkimisväärne, et kõik kolm tagasisidekommentaari kirjutasid erinevad tudengid erinevatele mustanditele. Üks tagasisideandja on teistes kommentaarides kasutanud valdavalt kolmandat isikut või otsustanud väljajätmise kasuks, teised kaks kasutasid segamini esimest, teist ja kolmandat isikut, väljajätte ning umbisikulist tegumoodi. Seejuures ei ole võimalik välja tuua ühtegi põhjust, miks just kõnealustes kommentaarides mitmuse teise isiku kasuks otsustati: neis sisalduvad parandusettepanekud ei ole kuigi kriitiliselt sõnastatud ja ei eelda seega näo päästmist (Brown, Levinson 1987) (näited 2, 3, 4). Ühise

nimetajana võiks välja tuua, et kõik kolm kommentaari kirjutati töö algusse ja need käivad uurimisküsimuse kohta. Tudengitele antud tagasisidejuhendis (lisa 1) kõnealune koht aga teistest erinevalt sõnastatud ei ole – läbivalt oli kogu juhendis kasutatud *Teie*-vormi.

(2) Siia võiks lisada ka, mis allikate alusel **te** probleempüstitust **lahendate**. (1705)

(3) Soovitaksin uurimisküsimused sõnastada mitte niivõrd ‘küsimustena’, vaid lausetena, kus **nimetate** põhjused jms. Aga see on pigem oluline märge. (1496)

(4) Kas **vaatate** lihtsalt või täpsemalt **uurite** ja **analüüsitate**? (1394)

Põhjuseid, miks selline olukord tekkida võis, avan alapeatükis “Arutelu” (ptk 3.6.).

3.2. Isikulised asesõnad

Tabelis 2 on eraldi välja toodud isikulisi asesõnu sisaldavate kommentaaride ning asesõnade koguarv. Seejuures ei erista ma tabelites ning hilisemas analüüsis pikki ja lühikesi vorme, kuigi nende kasutussituatsioonid ja funktsioonid võivad erineda (Pajusalu 2009: 125), sest üheski uurimuses pole neid eristatud nii, nagu siinseks analüüsiks vaja oleks. Siinse töö kontekstis on oluline just see, et isikumarkereid üldse kasutatud on.

Tabel 2. Tagasisidekommentaarides esinenud esimese ja teise isiku asesõnad

Isik	Kommentaaride arv	Isikuliste asesõnade arv	Keskmine asesõnade arv ühes kommentaaris
SG1	114	128	1,1
SG2	54	84	1,6
PL1	4	4	1
PL2	1	1	1

Ainsuse esimese isiku asesõnu oli 114 tagasisidekommentaari hulgas 128, seejuures enim oli neid ühes kommentaaris 5. Levinumad käändevormid olid lühike nimetav *ma*, mida esines 41 korral (näide 5), pikk omastav *minu*, mida oli kommentaarides 60 (näide 6) ja lühike alaleütlev *mulle*, mida leidis kõigi kommentaaride peale 11 (näide 7).

(5) **Ma** eemaldaks linkide hyperlink'id. (323)

(6) **Minu** meelest on “rappimine” natuke liiga kõnekeelne sõnastus”. (475)

(7) **Mulle** jääb natuke segaseks: kas mošeed riigistati ja siis purustati? (1533)

Ainsuse teise isiku asesõnu esines 54 kommentaaris kokku 84, kõige rohkem oli neid ühes kommentaaris 6. Kõige tavalisemad olid seejuures lühikese vormi nimetavas käändes *sa*, mida esines 33 korral (näide 8) ja alalütlev *sul*, mida oli 28 (näide 9).

(8) Kui **sa** nimed järjest paned siis ei pruugi need olla eristatavad, tõsta lause veidi ümber. (432)

(9) **Sul** on sõnad vist vales järjekorras. (1535)

Mitmuse esimese isiku asesõnu kasutati 4 korral 4 kommentaaris, neist 3 juhul oli tegu alalütlevas käändes vormiga *meil* (näide 10) ning korra oli kasutatud alaleütlevat *meile* (näide 11).

(10) Ilmselt sobiks siia lihtsalt teispoolsus. (või miski muu) sest “spirituaalne maailm” on üldistav ja Väga raskesti defineeritav termin. ((eriti olukorras kus **meil** on teada, et tegu oli kristlastega 11. Sajandil, pole vist tarvis olla üldsõnaline?)). (391)

(11) Äkki võiks natuke pikemalt seda mõtet arendada, et tondijutud annavad **meile** aimu inimeste uskumustest. (630)

Mitmuse teine isik esines ühe asesõnana: lühike nimetav *te* (näide 2).

3.3. Tegusõna pöördevormid

Tabelis 3 on esitatud tagasisidekommentaaris leiduvad esimese ja teise isiku pöördevormid. Nende hulka arvestasin muuhulgas ka need tegusõnad, millel pöördelõpp puudus, ent mille puhul isik tänu kõrval olevale isikulisele asesõnale siiski selgelt tuvastatav oli, nt *sa võiks*.

Tabel 3. Tagasisidekommentaaris esinenud esimese ja teise isiku tegusõna pöördevormid

Isik	Kommentaariside arv	Pöördevormide arv	Keskmine
SG1	111	135	1,2
SG2	105	247	2,3
PL1	2	2	1
PL2	3	5	1,7

Ainsuse esimese isiku pöördevorme esines 111 kommentaaris kokku 135 korral (vt tabel 3). Populaarsemad tegusõnad olid *soovitama* ja *arvama* (näited 13 ja 14).

(13) **Soovitan** lihtsalt osad pikad laused muuta kaheks lühemaks lauseks. (618)

(14) **Arvan**, et küsimus võiks olla eraldi välja toodud. (183)

Ainsuse teist pööret oli kasutatud 105 kommentaaris kokku 247 korda. Seega esines seda ligi kaks korda rohkemates kommentaarides kui sama isiku asesõnu ning pöördvormide koguarv oli isegi kolm korda isikuliste asesõnade omast suurem. Ainsuse esimese isiku vastavad arvud olid ase- ja tegusõnade puhul samas suurusjärgus. Teise isiku puhul esile kerkinud vahet saab põhjendada asesõna ärajätul põhineva viisakusstrateegiaga (vaata ka ptk 1.4.3.).

Ülekaalukalt sagedasim ainsuse teises isiku vormis esinenud tegusõna oli *vaatama* (näide 15)

(15) **Vaata** üle, kuidas vormistatakse artiklit ajakirjas. (1484)

Nagu asesõnugi (tabel 2.), oli mitmuse esimeses ja teises isikus pöördvorme vähe. Mitmuse esimeses pöördes vorme oli 2 kommentaaris ja 2 juhul, üks neist *saama*, teine *teadma* (näited 16 ja 17).

(16) Töö annab hea ülevaate nii sellest, kuidas **saame** tol ajal kaasavara (rahalisi tehinguid) üldse defineerida. (1073)

(17) Kas **teame**, kui n-ö tõene “Otia Imperialia” on? (630)

Mitmuse teist isikut oli 3 tagasisidekommentaaris 5 erineva tegusõna pöördvormina: *lahendama*, *nimetama*, *vaatama*, *uurima*, *analüüsima* (näited 2, 3, 4).

3.4. Kõneviisid

Siin alapeatükis kirjeldan isikuliste asesõnade ja tegusõna pöördvormide jagunemisest kõneviiside kaupa. Tulemused on esitatud tabelis 4. Asesõnad liigitasin asesõna või asesõna sisaldava nimisõnafraasiga koos käiva tegusõna järgi. Nende kaasamine on siin kontekstis oluline, sest tingiva kõneviisi puhul ei kasutata eesti keeles sageli pöördelõppe (Erelt 2017: 161), näiteks *ma tahaks[in]*, ning vaid tegusõnu vaadates jääksid need seega analüüsist välja, kuigi isik on tegelikult tuvastatav. Kuna paljudes kommentaarides olid olemas mõlemad, siis on kummagi eraldi välja toomisel eelkõige

võrdlev eesmärk ning sarnast uurimistööd uuesti tehes võiks mõlemad isikuvormid ka kokku arvestada.

Juhul kui analüüsitud lauses tegusõna puudus (näide 18), liigitasin kommentaari kategooriasse *ei saa määrata*.

(18) Liiga kõnekeelne sõnastus minu arust. (1563)

Tabel 4. Tagasisidekommentaaries esinenud kõneviisid

Isik	kindel	tingiv	käskiv	ei saa määrata
SG1 asesõna	106	18	-	4
SG1 tegusõna	107	28	-	-
SG2 asesõna	68	13	1	2
SG2 tegusõna	87	27	133	-
PL1 asesõna	3	-	-	1
PL1 tegusõna	2	-	-	-
PL2 asesõna	1	-	-	-
PL2 tegusõna	5	-	-	-
Kokku	379	86	134	7

Enim esimest või teist isikut sisaldanud kommentaare oli kindlas kõneviisis (379). Kuna analüüsitud materjal ei eristatud kirjeldavat ega parandussoovitusi sisaldavat tagasisidet (Patchan, Schunn 2016), saab kindla kõneviisi ülekaalukust selgitada kirjeldava tagasiside rohkusega. Üsna palju leidis tagasisidet ka käskivas (134) ja tingivas kõneviisis (86). Kaudses ja möönvas kõneviisis ühtegi analüüsitud tagasisidekommentaari ei olnud. Kõik mitmuse esimest ja teist isikut sisaldavad kommentaari(osa)d olid kirja pandud kindlas kõneviisis. Ainsuse esimene isik esines nii kindlas kui tingivas kõneviisis.

Ainsa isikuvormina leidis ainsuse teist isikut käskivas kõneviisis, mis on nimetatud kõneviisi iseärasusi arvesse võttes ootuspärane. Ainsuse esimeses pöördes käskivat kõneviisi eesti keeles moodustada ei saa, samuti ei sobituks mitmuse esimene pööre tagasiside omadustega (Erelt 2017: 166–168), sest selle järgi oleks teksti täiendamisel aktiivne osaline ka tagasisidestaja ise (mida ta tegelikult ei ole).

Käskiva kõneviisi rohkus tagasisides oli ootuspärane, sest tagasiside eesmärk ongi tagasiside saajale parandusettepanekuid esitada. Tingival kõneviisil on siin kontekstis ilmselt pehmendav funktsioon. Selle põhjus võib peituda tudengite ebakindluses, soovis vastutuse võtmist vältida ning püüdes võimaliku kriitilise kommentaari tõttu sotsiaalseid suhteid mitte lõhkuda (Sivenbring 2017: 8).

3.5. Kommunikatiivsed lausetüübid

Selles alapeatükis analüüsitava materjali puhul arvestasin kõiki tagasisidest välja tulnud isikuvorme – seejuures arvestamata, millise lauseliikmena isikulised asesõnad esinesid –, mitte kommentaaride üldarvu, sest ühes kommentaarikastis võis olla mitut tüüpi lauseid. Tulemused on esitatud tabelis 5.

Tabel 5. Tagasisidekommentaaries esinenud kommunikatiivsed lausetüübid

Isik	väitlause	küsilause	käsklause	ei saa määrata
SG1 asesõna	124	-	-	4
SG1 tegusõna	107	-	-	-
SG2 asesõna	71	10	2	1
SG2 tegusõna	63	19	138	-
PL1 asesõna	3	-	-	1
PL1 tegusõna	1	1	-	-
PL2 asesõna	1	-	-	-
PL2 tegusõna	2	3	-	-
Kokku	372	33	139	6

Kõige sagedamini esinesid tagasisides kasutatud esimese ja teise isiku markerid väitlausetes (372), seejärel käsklausetes (139) ja küsilausetes (33). Neid sisaldavaid hüüd- ja soovlauseid ei olnud. Ainsuse esimene isik esines vaid väitlausetes. Ainsa isikuvormina oli käsklausetes kasutatud ainsuse teist isikut (näide 19).

(19) **Ära kasuta** minavormi, **kirjuta** võimalusel kolmandas isikus. (1426)

Kirjeldatud tulemus oli ootuspärane, sest väitlause on eesti keeles levinuim ja universaalseim lausetüüp (Metslang 2017: 516), käsklauseteh rohkust saab põhjendada aga tagasiside eesmärgiga – esitada parandusettepanekuid. Ainsuse teisel isikul on keskne roll käskiva kõneviisi moodustamisel. Seega kui tagasisidestaja on otsustanud käskiva kõneviisi kasuks, pannes seeläbi kirja käsklause, on loogiline, et domineerivad teise isiku markerid (Erelt 2017: 166).

Küsilauseteh rohkus teises isikus oli mõnevõrra üllatavam, ent seda võiks taas omaette viisakusstrategiana mõista – tagasisidestaja ei soovi otse välja öelda, et mustandi autor on teinud vea, vaid juhib (retoorilise) küsimusega probleemsele kohale tähelepanu (näide 20).

(20) Kas sa ikka mäletad, et kirjaliku töö nõutud sõnade arv on 1000 (-/+200)?
(1290)

3.6. Arutelu

Üldjoontes esimese ja teise isiku vormide ja nendega seotud kõneviiside ning kommunikatiivseteh lausetüüpide analüüs üllatusi ei pakkunud ning tulemused on kooskõlas eesti keele grammatilisteh kategooriate funktsioonide ja tagasisise loogikaga. Erandina püüan siinkohal valgust heita mitmuse teise isiku esinemisega seotud ebakõladele (vaata ka ptk 3.1.).

Nagu mainitud, kirjutati kõik kolm *teie*-vormi sisaldanud tagasisidekommentaari erinevatelt inimestelt erinevatele töödele. Seejuures mingeid võimalikke väliseid põhjuseid selle taga olevat ei paistnud. Kommentaaride ühisnimetaja on, et need kirjutati tagasisidestatava teksti algusesse uurimisküsimuse kohta. Tõenäoliselt ei olnud tegu teadliku viisakusstrateegiaga, sest samad tagasisidestajad kasutasid ka sama tagasisidestatava teksti piires *sina*-vormi. Samuti ei ole tagasisidestajate ja tagasiside saajate omavahelisi suhteid teadmata võimalik otsustada, kas loodud suhtlussituatsiooni nähti piisavalt ametlikuna, et *teie*-vormi kasutada (vaata nt Keevallik 1998; Erelt 2017).

Võimalik, et mitmuse teine vorm tuli tagasisidestajatel sisse kogemata. Tagasisidejuhendis on *teie*-vormi läbivalt kasutatud ja seega pakun, et seda järgides ja kaasõppija töö tagasisidestamist puhtalt lehelt alustades tuli viisakusvormel sisse just juhendi mõjul ning tagasisidestamise edenedes sellest enam ei lähtunud. Teisalt ei saa kolme samasugust juhtumit kirjeldatud olukorras enam kokkusattumuseks pidada. Tulevaste uurimuste puhul aitaks siinkohal võimalus tudengitega vahetult pärast tagasides-etappi intervjuusid teha ning paluda neil tehtud valikuid selgitada.

4. Tagasiside rakendamine

Peatükk 4 on jagatud kaheks. Alapeatükis 4.1. annan kvantitatiivse ülevaate valimis esinenud isikuvormidest ja nende kombinatsioonidest, tuues seejuures eraldi välja kommentaarid, mis sisaldasid parandusettepanekut. Viimaste põhjal analüüsin, kuidas isikukasutus tagasiside rakendamist mõjutada võiks. Alapeatükis 4.2. näitan samade tagasisidekommentaari jagunemist erinevatesse kategooriatesse ning võrdlen, milliseid parandusettepanekuid tudengid üksteisele tõenäolisemalt kirjutavad ja kas mõnd kategooriat puudutavat tagasisidet võetakse ka tõenäolisemalt vastu.

Tagasiside rakendamise analüüsimiseks kitsendasin valimit 22 tudengi mustandi ja valmis essee peale, sest ülejäänud tekstides tehti vahepeal liiga suuri muudatusi, et tagasisidele reageerimist hinnata. Tagasisidekommentaare oli nimetatud mustanditele kirjutatud 739.

4.1. Tagasiside rakendamine isiku järgi

4.1.1. Isikuvormid valimis

Tabelis 6 on ülevaade kommentaaridest, mis sisaldavad esimese ja teise isiku vorme, nende kombinatsioone ning parandusettepanekuid. Kuigi ma eelmises peatükis ühes kommentaaris esinevaid erinevaid isikuvorme ei eristanud, on see siinse võrdluse jaoks oluline, sest erinevate isikute kooskasutus tekitab erinevad suhtlussituatsioonid (vaata nt Tragel, Pikksaar 2023). Samuti on protsentides näidatud, kui paljud erinevas isikus kirjutatud kommentaarid üldse parandusettepanekuid sisaldasid.

Tabel 6. Võrdluses kasutatavatele mustanditele antud tagasisidekommentaaries sisalduv esimene ja teine isik

Isik	kommentaare arv	parandus-ettepanekuid sisaldanud kommentaaride arv	parandus-ettepanekuid sisaldanud kommentaaride %
SG1	91	61	67,0
SG2	64	59	92,2
PL1	3	1	33,3
SG1 + SG2	13	9	69,2
SG1 + PL2	1	1	100
SG2 + PL1	1	0	0

Ainsuse esimest isikut jäi isikuliste asesõnade ja tegusõna pöördvormide näol valimisse kõige rohkem – neid esines 91 kommentaaris, millest 61 sisaldas vähemalt üht parandusettepanekut. Umbkaudu sama palju parandusettepanekuid oli ka ainsuse teises isikus kirjutatud kommentaarides, ent kommentaare endid oli võrreldes esimese isikuga tunduvalt vähem, 64. On märkimisväärne, et üle 90% ainsuse teist isikut sisaldanud kommentaaridega soovitati tagasiside saajal midagi muuta. Ainsuse esimesel isikul oli see protsent 67. Võiks eeldada, et *mina*-vormi kasutati palju ka kirjeldava sisuga tagasiside puhul, samas kui *sina*-vormiga kaasõppija poole pöördumine eeldas ka parandusettepaneku tegemist. Nagu kirjeldatud ka alapeatükkides 3.4. ja 3.5., kasutati ainsuse teist isikut käskiva kõneviisi ja käsklausetega näol rohkelt just soovitude jagamiseks.

13 kommentaaris olid koos ainsuse esimene ja teine isik (näide 21). Neist üheksa sisaldasid vähemalt üht parandusettepanekut.

(21) **Saan** aru, mis **mõtled** → aga äkki võiks just rõhuda sarnasustele nagu lugude õpetlikkus või nt see, et kuidas Vana-Kreeka mütoloogia tegelased

leiavad uue, kuid samas sarnase kuju ka keskaegsetes tondijuttudes ← **arvan**, et see mõte (sarnasused) tuleb **su** esseest paremini välja kui erinevused. (664)

Mitmuse esimest isikut oli kolmes kommentaaris, kuid vaid ühes oli parandusettepanek. Mitmuse teist isikut siinse peatüki valimisse ei jäänudki. Ühes kommentaaris olid koos ainsuse esimene ja mitmuse teine isik (näide 3), samuti ühes ainsuse teine ning mitmuse esimene isik (näide 22). Neist esimeses oli ka parandusettepanek, teises mitte.

(22) Ehk äkki võiks natuke pikemalt seda mõtet arendada, et tondijutud annavad **meile** aimu inimeste uskumustest ← **mainid** seda sissejuhatuses ja ka kokkuvõttes, aga äkki võiks ka teemaarenduses see kirjas olla - **oled** seda maininud viimases teemalõigus aga **võiksid** pikemalt lahti seletada ("mida tähendab olla inimene"). (630)

Kuivõrd mitmuse vorme oli valimis vähe, ei ole need andmed kuigi representatiivsed.

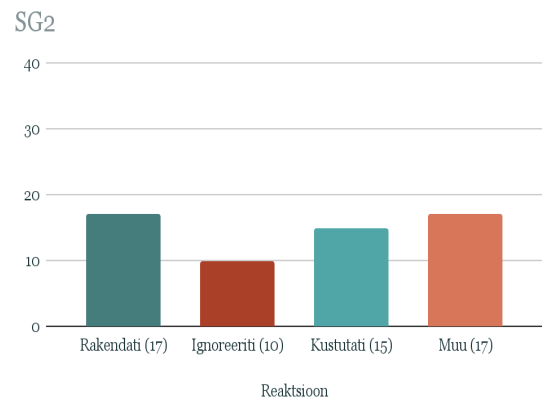
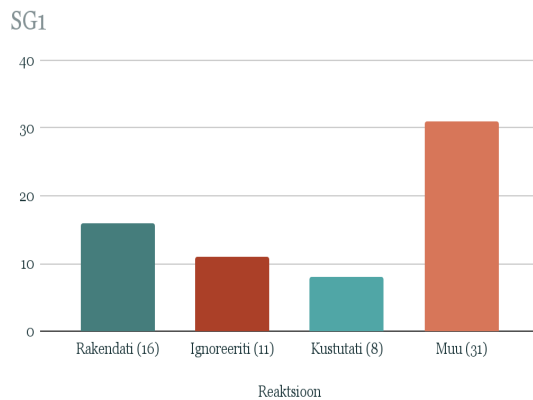
4.1.2. Rakendamine isiku järgi

Püstitatud hüpoteesi paikapidevuse testimiseks olen tabelis 7 välja toonud tudengite reaktsioonid saadud parandusettepanekutele nii esimese kui teise isiku, aga ka kogu ülejäänud materjali kohta, kus leidis nii kolmandat isikut, aga ka umbisikulist kõneviisi ning tegusõnata lauseid. Üksikutel juhtudel oli mõnes kommentaaris mitu parandusettepanekut ja seega erinevad joonistel 1, 2, 3 ja 4 esitatud arvanded veidi tabeli 6 parandusettepanekut sisaldavate kommentaaride andmetest. Joonised esitan nende isikuvormide kohta, mida oli materjalis üle kümne.

Eraldi tulpadena olen vormistanud rakendatud ja ignoreeritud parandusettepanekud, aga ka need tagasisidekommentaaris, millele reageeriti kõnealuse tekstikoha kustutamisega. Variandi *muu* alla liigitusid kõik ülejäänud kommentaarid, mille puhul polnud võimalik objektiivselt otsustada, kuidas parandusettepanekule reageeriti. See tähendab näiteks tagasisidet, mille rakendamine oli möödapääsmatu, sest probleem seisnes elementaarses ja üldnõutud vormistuslikus küsimuses (näide 23), kommentaare, millele õppejõud

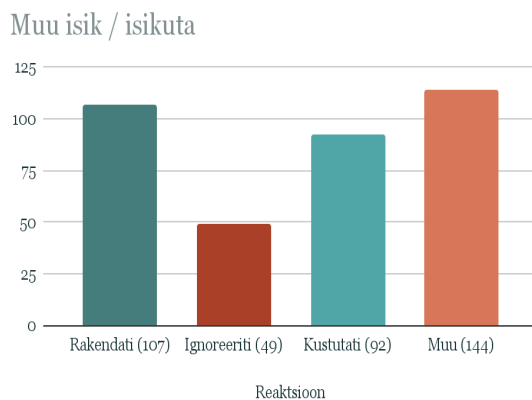
suulises konsultatsioonis eraldi tähelepanu juhtis, teisiti tehtud parandusi ja selliseid ettepanekuid, mille tegi samas kohas mitu tagasisidestajat.

(23) Essee tuleb juhendi järgi pealkirjastada.

Joonis 1. Ainsuse esimeses isikus kirjutatud tagasiside rakendamine

Joonis 2. Ainsuse teises isikus kirjutatud tagasiside rakendamine

Joonis 3. Muu tagasiside rakendamine

Suurt erinevust esimeses ja teises isikus kirjutatud tagasiside ning ülejäänud kommentaaride rakendamisel esile ei kerkinud. Protsentuaalselt võeti kõige rohkem vastu kommentaare, milles oli kasutatud mõnd muud isikuvormi, kuid ainsuse teise isiku tulemus oli vaid napilt madalam – rakendamisprotsendid jäid mõlemal juhul veidi

alla 30. Ka muudes kategooriates olid need kaks varianti kõige sarnasema tulemusega. Seejuures tuleb aga arvestada, et kommentaaride hulk erinevates kategooriates oli väga erinev. Kui muu isiku puhul oli rakendatud kommentaare 107, siis ainsuse teisel isikul 17. Seetõttu ei saa saadud tulemusi ka kindlalt kehtivaks pidada. Samuti moodustas iga isiku puhul olulise osa kategooria *muu*, mis teiste kategooriate protsente alandas.

Ignoreeritud tagasisidekommentaaride tulemused olid kõige sarnasemad ainsuse esimesel ja teisel isikul – erinevus oli 0,2 protsendipunkti, arvuliselt oli neid vastavalt 11 ja 10 kommentaari. Kõige vähem jäeti vastu võtmata mõnes muus isikus kirjutatud kommentaare.

Probleemseid kohti kustutati vähim ainsuse esimeses isikus kirjutatud parandusettepanekute puhul. Kõige rohkem kustutati neid ainsuse teise ja muude isikuvormide puhul – mõlemat võrdselt 25,4% kommentaaridest.

Ainsuse esimeses isikus oli kõige rohkem tagasisidekommentaare, mille rakendamist polnud võimalik hinnata.

Kommentaare, mis sisaldasid nii ainsuse esimest kui teist isikut, rakendati ja ignoreeriti kumbagi kahel korral, sama palju otsustati ka problemaatilisi tekstikohti kustutada. Kolmel juhul polnud võimalik reaktsiooni hinnata. Lisaks kirjeldatule olid materjalis ka üks mitmuse esimene ja üks ainsuse esimese ja mitmuse teise isiku kombinatsioon. Esimene kommentaar neist rakendati, teise puhul polnud võimalik seda tuvastada. Nimetatud kolme kategooria põhjal valimi vähesuse tõttu siiski mingeid järeldusi teha ei saa.

4.2. Tagasiside rakendamine kategooriate järgi

Kuna selgus, et isikukasutusel tagasiside rakendamisele olulist mõju ei ole, võtsin eesmärgiks samad kommentaarid sisu järgi kategooriatesse jagada ning nende näitel uurida, kas ja kuidas tagasisidekommentaari sisu rakendamisprotsessi mõjutada võib. Püstitasin hüpoteesi, et tõenäolisemalt soovitatakse ja võetakse vastu väiksemat

pingutust nõudvaid ettepanekuid (Patchan, Schunn 2016: 249). Esmajoones hindan sellisteks ettepanekuteks keelekasutuse, aga ka näiteks nimede kategooria kohta käivaid kommentaare (kategooriate jagunemist vaata ptk 2.3.).

Selles alapeatükis annan arvulise ülevaate, kuidas tagasisidekommentaaris sisu järgi kategooriatesse jaotuvad ning kuidas tudengid mustandit täiendades saadud tagasiside sisulisele poolele reageerinud on.

4.2.1. Kategooriatesse jaotumine valimis

Tudengitele antud tagasisidestamise juhendi (vt lisa 2) põhjal jagasin tagasisidekommentaaris 11 kategooriasse (vaata ptk 2.3), mis tabelis 7 ka esitatud on. Eraldi tõin välja kategooriasse kuuluvate kommentaaride koguarvu ning selle, mitmes neist oli vähemalt üks parandusettepanek. Mitmel juhul oli ühes kommentaarikastis koos mitmesse kategooriasse kuuluv tagasiside, mistõttu on tabelis kategooriale vastavate kommentaaride summa suurem valimisse kuulunud kommentaaride üldarvust (739).

Kõige rohkem oli tagasisidekommentaaris seas keelekasutust puudutavaid kommentaare. Kogu materjalist moodustasid need lausa üle 40%. Seejuures oli keelekasutuse kategoorias ka suurim osakaal parandusettepanekuid sisaldanud kommentaaridel – neid oli üle 82% kõigist keelekommentaaridest. Pea kaks korda vähem oli argumentatsiooni puudutavaid tagasisidekommentaare, millest omakorda parandusettepanekuid sisaldas natuke alla 70%.

Tabel 7. Tagasisidekommentaaride sisu järgi kategooriatesse jagunemine

Kategooria	Kategooriale vastavate kommentaaride arv	Kategooriale vastavate kommentaaride % kõikidest kommentaaridest	Prandust soovitatavate kommentaaride arv	Parandust soovitatavate kommentaaride % kategooriast
Tervik	66	8,9	9	13,6
Uurimisküsimus	55	7,4	12	21,8
Struktuur	87	11,8	33	37,9
Oskussõnavara	27	3,7	5	18,5
Nimed	52	7,0	27	51,9
Dateeringud	37	5,0	21	56,7
Argumentatsioon	156	21,5	107	68,6
Keelekasutus	304	41,1	250	82,2
Kirjandus	51	6,9	15	29,4
Kokkuvõte	31	4,2	12	38,7
Muu	5	0,5	3	60,0

Kõige vähem kommenteeriti üksteise oskussõnavara kasutust ja kokkuvõtteid. Esimene neist on ilmselt kategooria, mille teadmised on esimese aasta tudengitel veel piiratud ning mille kommenteerimiseks piisavalt enesekindlust pole (Kraus, isiklik vestlus, 25.04.2023). Seetõttu oli suurem osa tagasisidest pigem kirjeldav ja andis märku, et tagasisidestaja tekstis vigu ei leidnud (näide 23).

(23) Lugeses teksti ei jää silma midagi, mis oleks oskussõnavaras valesti. (1141)

Kokkuvõtete kohta polnud aga kuigi palju kommentaare seetõttu, et paljudel mustanditel kokkuvõte kas puudus või oli juba juhendile vastavalt kirjutatud. Parandusettepanekut sisaldavad kommentaarid soovitasid enamasti kas midagi lisada (näide 24) või juhtisid tähelepanu asjaolule, et lõpus enam uut infot ei esitata (näide 25).

(24) Minu meelest on kolm lauset on kokkuvõtte jaoks natuke vähe. (1094)

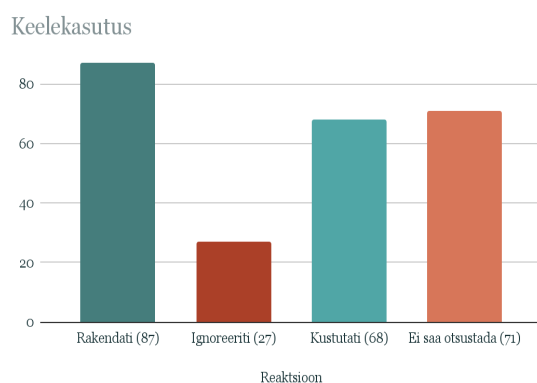
(25) Uus info, mida varem pole esees näinud. Minu teada kokkuvõttesse uut informatsiooni ei kirjutata. (1091)

Protsentuaalselt oli kõige vähem parandusettepanekuid esitatud esseele kui tervikutele. Ka siin kategoorias olid kommentaarid pigem kokkuvõtliku ja kirjeldava iseloomuga. Sellisele tulemusele pakun põhjuseid alapeatükis 4.3.

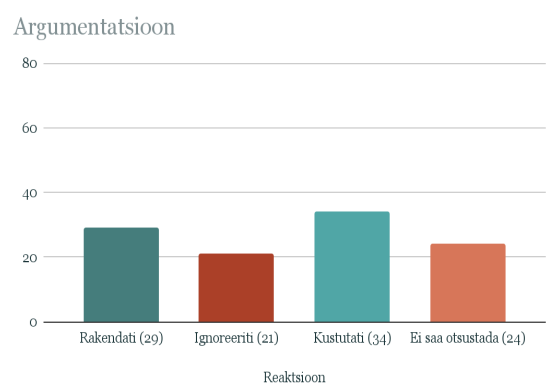
4.2.2. Rakendamine kategooriate järgi

Alapeatükis 4.2.1. kirjeldatud kategooriatesse jagunenud parandusettepanekuga tagasisidekommentaarid eristasin rakendamise alusel neljaks selle järgi, kas teksti parandati vastavalt kommentaarile või mitte, kas problemaatiline tekstikoht kustutati või polnud mingil põhjusel võimalik rakendamise üle otsustada (vt ka 4.1.2.). Nagu ka isikukasutuse mõjude hindamisel, arvestasin viimasesse veergu lisaks üksteist kordavad kommentaarid, sest samale kohale antav korduv tagasiside on võrreldes ühekordsete kommentaaridega tugevama mõjuga (Lejien 2016: 62).

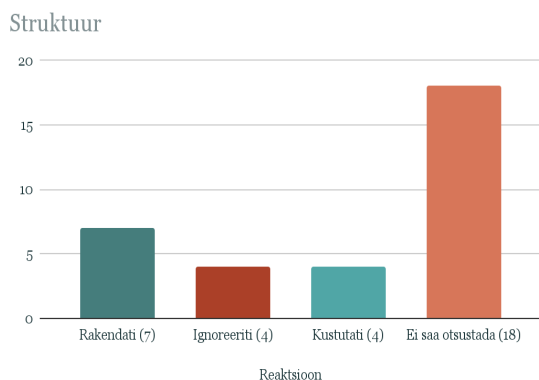
Joonised on esitatud parandusettepanekuid sisaldavate kommentaaride arvu sisalduse järgi alanevas järjekorras kõigile kategooriatele, milles oli rohkem kui 15 ettepanekut.

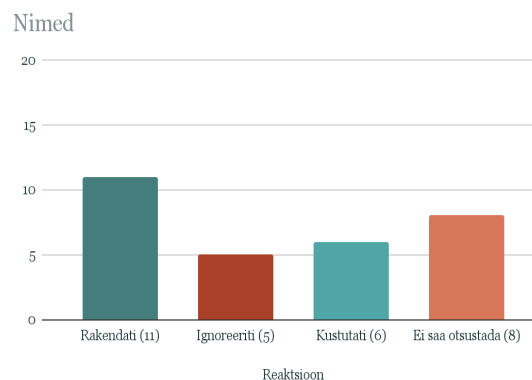
Joonis 4. Keelekasutusele kirjutatud tagasiside rakendamine

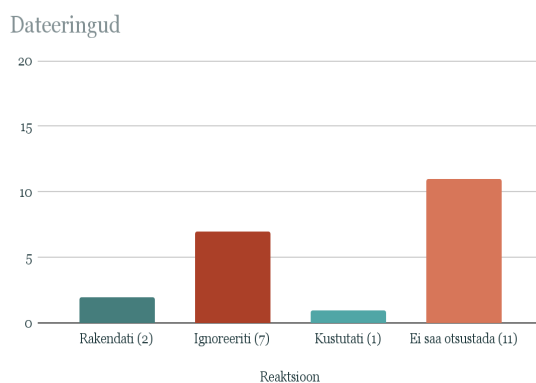
Joonis 5. Argumentatsioonile kirjutatud tagasiside rakendamine

Joonis 6. Struktuurile kirjutatud tagasiside rakendamine

Joonis 7. Nimedele kirjutatud tagasiside rakendamine

Joonis 8. Dateeringutele kirjutatud tagasiside rakendamine

Protsentuaalselt võeti enim vastu nimede kategooriasse kuuluvat tagasisidet (joonis 7) – nii reageeriti pea 37% juhtudest. Samas kategoorias oli ka võrdlemisi vähe kommentaare, mille puhul rakendamise hindamine keeruline oleks olnud. Nimede kategooriast vähem oli selliseid kommentaare vaid argumentatsioonil (joonis 5), s.o ligikaudu 22%. Olgu võrdluseks toodud, et seitsmel kategoorial üheteistkümnest oli kommentaare, mille rakendamist hinnata ei saanud, üle 50%, sealhulgas struktuuril (joonis 6) ligi 55% ja kirjandusel lausa üle 86%.

Keelekasutust puudutavaid parandusettepanekuid (joonis 4) võeti võrreldes teiste kategooriatega samuti rohkelt vastu – veidi üle 34%, kusjuures neid kommentaare, mille

rakendamise üle keeruline oleks otsustada olnud, oli samuti vaid umbes 28%. Keeleküsimustel õppejõud suulistel tagasisidekohtumistel pikalt ei peatunud, seega oligi ilmselt tegu kategooriaga, mille puhul peamiselt kaasõppijad üksteisele nõu jagasid. Samuti ei olnud kirjaliku töö juhendis (lisa 1) võimalik ega mõttekas eesti keele õigekirjareegleid loetlema hakata, mistõttu võrreldes näiteks uurimisküsimuse kohta käiva tagasisidega, millele oli juhendis palju tähelepanu pööratud, kadus ära ka üks oluline tagasiside rakendamist mõjutav tegur. (Kraus, isiklik vestlus, 25.04.2023)

Protsentuaalselt ignoreeriti kõige rohkem parandusettepanekuid võrdselt kolmandikul juhtudest terviku, uurimisküsimuse ja dateeringute (joonis 8) kategoorias. Tervik ja uurimisküsimus on kategooriad, milles paranduse tegemine eeldaks essee autorilt rohkem mõttetööd ning võib-olla isegi terve töö ümbermõtestamist. Dateeringuid puudutava tagasiside ignoreerimist on keerulisem selgitada, sest kõik ignoreeritud kommentaarid soovitasid lisada isikute nimede järele nende eluaastad, mis ei tohiks olla kuigi keeruline. Konkreetsetele tekstikohtadele polnud ei õppejõud ega konsultandid eraldi tähelepanu juhtinud (Kraus, isiklik vestlus, 25.04.2023), seega on võimalik, et kuigi mujal tegid tudengid vastavad parandused ära, ei pidanud nad kõnealuseid kohti olulisteks. Samuti ei saa välistada, et vajaolevaid dateeringuid saadaolevast sekundaarkirjandusest lihtsalt ei leitud.

Kõige rohkem (31,5%) kustutati probleemseid kohti siis, kui tagasiside oli suunatud argumentatsioonile. Argumentatsioon kategooriana sobiks nii mikro-, meso- kui makrotasandisse (Hint jt 2022: 335). Kommentaaride sisuga lähemalt tutvumine näitab, et kustutatud tekstikohtade juures soovitati esitatud väiteid rohkem lahti seletada (näide 26) või nende toetuseks mõni viide lisada (näide 27).

(26) Soovitan lause sisu natuke põhjalikumalt lahti kirjutada. Lugejana tahaksin teada, miks näiteks kihlus üles öeldi. (1511)

(27) Väitele võiks olla viide (tõestus). (1116)

Seega oli tegu peamiselt mesotasandi probleemidega, mille lahendamine oleks tagasiside saajalt nõudnud mõningat ajakulu ja pingutust. Ilmselt peeti lihtsamaks variandiks segaselt sõnastatud koht lihtsalt ära kustutada.

Joonistel pole kujutatud terviku, uurimisküsimuse, oskussõnavara, kirjanduse ja kokkuvõtte kategooria tulemusi. Üheksast tervikule kirjutatud parandusettepanekust üks rakendati, kolme ignoreeriti. Uurimisküsimuse 12 tagasisidekommentaari üs rakendati, üks tekstikoht kustutati ning neljal juhul ettepanekut ignoreeriti. Oskussõnavarale kirjutati 5 parandusettepanekut, neist ühel juhul probleemne tekstikoht kustutati. Kirjandusele tehtud 15 ettepanekust rakendati kaks, kokkuvõtte 12 ettepanekust kolm. Viimasel juhul lisandus tuvastatavatest reaktsioonidest veel üks ignoreerimine ning kaks kustutamist. Kõigis kategooriates domineerisid need ettepanekud, mille rakendamist polnud võimalik hinnata.

4.3. Arutelu

Uurimuse alguses püstitatud hüpotees selle kohta, et esimese ja teise isiku kasutus võiks võrreldes ülejäänud variantidega tudengeid tõenäolisemalt saadud tagasisidet vastu võtma panna, ei leidnud siin töös kinnitust. Kuigi mõnd muud isikut sisaldanud kommentaare võeti protsentuaalselt rohkem vastu kui esimeses ja teises isikus kirjutatud tagasisidet, olid vahed pigem väikesed ning seega kindlat järeldust teha ei saa. Üks olulisi mõjutajaid võib olla esimest ja teist isikut sisaldavate parandusettepanekuga tagasisidekommentaari vähene kogus võrreldes muus isikus kirjutatud kommentaaridega. Teisalt ei saa välistada, et tudengeid mõjutavad tagasisidega töötamisel palju tugevamalt hoopis muud tegurid.

Potentsiaalselt suurima mõjutajana nägin tagasisidekommentaari sisulist poolt, see tähendab seda, millise essee osa kohta tagasiside kirjutatud oli. Sellekohasele uurimisküsimusele püstitatud hüpotees leidis osaliselt kinnitust, sest kõige lihtsamini märgatavaid vigu ehk keelelisi probleeme tõid tudengid tõepoolest üksteise töödes kõige rohkem välja. Tulemus ühtib Sivenbringi (2017) uuringu tulemusega, mille järgi tudengid kommenteerisid samuti üksteise töödes pigem pindmisi probleeme, see tähendab vormistust ja keelekasutust.

Kõige rohkem rakendati keele- ja nimekasutust puudutavat tagasisidet, mida mõlemat saab lugeda mikrotasandi paranduseks. Sarnasele tulemusele jõudsid oma uurimuses ka Patchan ja Schunn (2016).

Nii terviku kui mitme teise kategooria madala parandusettepanekusisalduse taga on ilmselt tudengitele antud tagasisidejuhend, millest nad kaasõppijate töid lugedes lähtusid ja iga alapunkti kohta midagi öelda püüdsid, isegi kui konstruktiivset kriitikat jagada polnud. Võimalik, et kui oleksin materjali kaasanud rohkemate tudengite tekstes, oleks nimetatud kategooriates olnud parandusettepanekuid märkimisväärselt rohkem, sest välja jäetud töödes oli suuremaid sisulisi probleeme, näiteks teema ja sisu vahelisi ebakõlasid.

Ühe huvitava kõrvalmõjuna, mida kasutatud allikatest välja ei tulnud, ilmnis aga, et lisaks tagasiside rakendamisele või eiramisele otsustavad tudengid sageli probleemse koha lihtsalt ära kustutada. Võimalik, et kustutatud kohti ei peeta nii oluliseks ja aja kokkuhoiu mõttes on lihtsam probleem eemaldada.

Kategooriate rakendamise uurimisel tuleb – nagu ka isikukasutuse mõju analüüsi puhul –, arvestada tõsiasjaga, et kommentaaride hulk erinevates kategooriates oli väga erinev ning seega on mõni kvantitatiivne tulemus paratamatult representatiivsem kui teine. Pea igas kategoorias moodustasid suure osa need kommentaarid, mille puhul tagasiside rakendamist erinevatel põhjustel objektiivselt hinnata ei saanud. “Keskaja” kursusel oli üks suurimaid mõjutajaid kindlasti õppejõu tagasiside. Võimalik, et saadud tulemused võivad väliste mõjutajate vähendamisel järgmistes sarnastes uurimistöodes erineda.

5. Võimalused edasiseks uurimiseks

Eestikeelsed tagasisidekommentaarisid on rikkalik ning mitmekesine materjal, mille keeleline pool on senini sisuliselt uurimata. Siinses töös keskendusin esimese ja teise isiku vormidele, kuid uurimise alla saaks võtta ka näiteks kolmanda isiku või isiku varjamise. Autorile viitamist on seni uuritud akadeemiliste tekstide (Kook 2020; Lemendik 2021; Teiva 2022), ent mitte tagasiside põhjal. Samas oleks oluline saada teavet ka selle kohta, kas tagasisidekommentaaris lubatakse endale vabamat keelekasutust või mõistetakse seda omaette akadeemilise suhtlussituatsioonina.

Töös andsin ülevaate kõneviisi ja funktsionaalsete lausetüüpide kasutusest esimeses ja teises isikus kirjutatud tagasisidekommentaarisid seas. See on teema, mida saab kindlasti laiendada kõigile kommentaaridele. Samuti tasub eraldi uurimise alla võtta kõneviisi ja lausetüübi mõju tagasiside rakendamisele. Siinsesse töösse see võrdlus ei mahtunud, ent mõlemal on potentsiaali tagasiside rakendamist mõjutada. Samuti jäi mahupiirangu tõttu välja kiituse esinemise uurimine, lisaks kaalusin töö kirjutamise käigus kõneaktide (vaata nt Austin 1962) ning polaarsuse (vaata nt Erelt 2017: 181–195) sissetoomist.

Tagasisidekommentaarisid liigitamiseks on võimalik välja mõelda mitmeid variante. Praeguse materjali puhul näis 11 kategooriast piisavat, ent sõltuvalt tagasisidestavast tekstist, erialast ning tööle seatud nõudmistest saab seda nimekirja muuta ja täiendada. Samuti võib kategooriaid veel sisemiselt jaotada selle järgi, kui suurt parandust tehtud soovitusel eeldavad.

Üks töös kasutatud materjali puuduseid olid tugevad välised mõjutajad eelkõige õppejõu ja konsultantide tagasiside näol, mis tagasiside rakendamise jälgimist raskendasid ning arvandmeid kallutada võisid. Seetõttu oleks juhendite koostamise ja didaktika seisukohast igati asjakohane ka juba uuritud esimene ja teine isik ning sisukategooriad neutraalsema tagasisidematerjali põhjal uuesti vaatluse alla võtta ning neid siinsete tulemustega võrrelda.

Kokkuvõte

Bakalaureusetöö eesmärk oli kaardistada, kui palju tudengid üksteisele tagasisidet andes esimest ja teist isikut kasutavad ning milliseid kõneviise ja kommunikatiivseid lausetüüpe seejuures kasutatakse. Samuti uurisin, kuidas tagasiside isikukasutus ja see, millise teksti osa kohta tagasiside käib, selle rakendamist mõjutada võib. Varasemad uuringud on näidanud, et isiklikumal keelekasutusel võiks olla positiivsem mõju tagasiside rakendamisele (Leijen 2016). Teisalt puudus samaväärne uuring eestikeelse tagasiside kohta, mis oli ka siinse töö teemavaliku ajend. Samuti on leitud (Sivenbring 2017), et algajad üliõpilased kommenteerivad üksteise töödes enim vormistus- ja keeleküsimumisi ning ka rakendavad neid tõenäolisemalt (Patchan, Schunn 2016).

Uurimismaterjal koosnes 1815 tagasisidekommentaari, mille põhjal vastasin esimesele ja teisele uurimisküsimumusele. Kolmanda uurimisküsimumuse analüüsiks vähendasin materjali 739 kommentaari ning 22 tudengi essee mustandi ja puhtandi peale, mida võrreldes märgendasin kommentaarid selle järgi, milline otsus nende rakendamise kohta tehtud oli.

Esimese uurimisküsimumusega soovisin teada, kui palju kaasõppija tagasisidekommentaaries esimest ja teist isikut ükskõik milliste isikuliste asesõnade või pöördevormidena esineb. Ainsuse esimest ja teist isikut oli pea võrdselt umbes 11% kommentaaries, mitmuse vorme esines mõnel üksikul juhul.

Teise uurimisküsimumuse puhul võtsin eesmärgiks anda ülevaade sellest, milliste isikuliste asesõnade ja tegusõna pöördevormidena esimene ja teine isik tagasisides esinesid ning milliste kõneviiside ja kommunikatiivsete lausetüüpidega need seostusid. Ainsuse esimese isiku asesõnu kasutati ligi kaks korda rohkemates kommentaaries kui ainsuse teist isiku asesõnu, samas olid kummagi vastavad pöördevormide näitajad sisuliselt võrdsed, mis võib viidata teadlikule asesõna väljajätule kui viisakusstrateegiale (Lindström 2009: 94).

Kõneviisidest oli levinuim kindel kõneviis, mida saab põhjendada kirjeldava ja ülevaatliku tagasiside rohkusega materjalis. Seda leidus veidi alla kahe kolmandiku

analüüsitud isikumarkeri puhul. Käskivat kõneviisi leidus vaid ainsuse teises isikus, kokku umbes viiendikul juhtudest. Samuti tagasisidele omase pehmendusvahendina seostus tingiv kõneviis ligi seitsmendikuga analüüsitud isikuvormidest. Kirjeldatud tulemus kajastus ka kommunikatiivsete lausetüüpide analüüsis, kus ilmnes, et väitlauseid oli enam kui kolmandikus analüüsitud esimest ja teist isikut sisaldanud materjalist, käsklauseid umbes veerandis ja küsilausekujulist tagasisidet vaid 6% juhtudest.

Kolmandaks uurisin, kuidas tagasiside isikukasutus või see, mille kohta kommentaar kirjutatud on, selle rakendamist mõjutavad. Tagasiside rakendamisel ei ilmnenud olulist erinevust esimese ja teise isiku ning muude isikuvormide vahel. Veidi alla 30% juhtudest rakendati nii mõnes muus isikus kirjutatud tagasisidet kui ka ainsuse teise isikuga kommentaare. Märkimisväärse ja senistes uurimustes käsitlemata kategooriana kerkisid esile tagasiside mõjul kustutatud probleemsed tekstikohad. See tähendab, et tagasiside rakendamise või ignoreerimise asemel otsustati kõnealune tekstikoht ära kustutada.

Ootuspäraselt kirjutati kõige rohkem tagasisidet üksteise keelekasutuse ja sellega seonduvate vormistusprobleemide kohta (Sivenbring 2017) – sellised kommentaarid moodustasid üle 40% uurimismaterjalist ning sisaldasid ka kõige rohkem parandusettepanekuid. Kõige vähem kommenteeriti oskussõnavara, mis võis tuleneda tudengite vähestest teadmistest konkreetsete teemade kohta. Enim rakendati kommentaare, mis kirjutati nimede ja keelekasutuse kategooriatele. Kõige rohkem ignoreeriti terviku, uurimisküsimuse ja dateeringute kohta käivaid parandusettepanekuid. Argumentatsioonile suunatud tagasiside puhul kustutati probleemseid tekstikohti kõige rohkem, üle 30% juhtudest. Suur mõjutaja nii isiku- kui kategooriaanalüüsi puhul oli selliste kommentaaride hulk, mille puhul tagasiside rakendamise üle objektiivselt otsustada ei saanud.

Siinse uurimuse tulemused on sisend tudengite tagasisidekirjaoskuse arendamiseks ja erinevates protsessikeskset kirjutamist rakendavatates ainekursustes optimaalsete tagasisidejuhendite loomiseks. Kuivõrd varasemast eestikeelse tagasiside keelekasutust

puudutavaid käsitusi pole, on siinne töö loodetavasti ka ajend põhjalikumaks tagasiside omaduste ja funktsioonide uurimiseks Eesti üldharidus- ja kõrgkoolide põhjal.

Kirjandus

Ajalugu 2023 = Ajaloo bakalaureuseõppe õppekava (180 EAP). Kinnitatud 24.04.2023. <https://ois2.ut.ee/#/curricula/2435/version/2023/details>. Vaadatud 30.05.2023.

Austin, John L. 1962. How to Do Things With Words. Oxford: Oxford University Press.

Biggs, John, Catherine Tang 2007. Teaching for Quality Learning at University. Buckingham: Open University Press.

Brown, Penelope, Stephen C. Levinson 1987. Politeness: Some Universals in Language Usage. Cambridge: Cambridge University Press.

Cullen, Jim 2017. Essaying the Past: How to Read, Write and Think about History. Chichester: Wiley-Blackwell.

Erelt, Mati 2017. Öeldis. – Eesti keele süntaks. (Eesti keele varamu 3.) Toim Mati Erelt, Helle Metslang. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 93–238.

Han, Ye, Yueting Xu 2020. The Development of Student Feedback Literacy: the Influences of Teacher Feedback on Peer Feedback. – Assessment & Evaluation in Higher Education, 45(5), 680–696.

Hint jt = Hint, Helen, Djuddah A. J. Leijen, Anni Jürine 2022. Eestikeelse akadeemilise teksti tunnustest. – Keel ja Kirjandus 4, 327–353.

Jones, Adrian 2017. A History of the History Essay: Heritages, Habits and Hindrances. – History Australia 14(1), 115–135.

Kasik, Reet 2007. Sissejuhatus tekstiõpetusse. Tartu: Tartu ülikooli kirjastus.

Keevallik, Leelo 1998. Sinatamisest ja teietamisest koolilaste arvamuste põhjal. – Keel ja Kirjandus 8, 541–553.

Keirn, Tim 2018. History Curriculum, Standards and Assessment Policies and Politics: US Experiences. – The Wiley International Handbook of History Teaching and Learning. Toim Scott Alan Metzger, Lauren McArthur Harris. New York: Wiley-Blackwell, 13–36.

Kook, Kertu 2020. Mina-isik eesti kirjanduse eriala bakalaureusetöodes. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.

Kraus, Kerli 2023. Vestlus ainekursuse vastutava õppejõuga. Tartu, 25. aprill.

Leijen, Djuddah Artur Joost, Anna Leontjeva 2012. Linguistic and Review Features of Peer Feedback and Their Effect on the Implementation of Changes in Academic Writing: A Corpus Based Investigation. – Journal of Writing Research, 4(3), 177–202.

Leijen, Djuddah Artur Joost 2016. Advancing Writing Research: an Investigation of the Effects of Web-based Peer Review on Second Language Writing. Dissertationes Linguisticae Universitatis Tartuensis 28. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Lemendik, Helena 2021. Autori isiku väljendamise keelelised vahendid eestikeelsetes magistriritöodes. Magistriritöö. Tallinn: Tallinna Ülikool.

Lindström, Liina 2009. Kõnelejale ja kuulajale viitamise vältimise strateegiaid eesti keeles. – Emakeele Seltsi aastaraamat 55, 88–118.

Malecka jt = Malecka, Bianka, David Boud, David Carless 2022. Eliciting, Processing and Enacting Feedback: Mechanisms for Embedding Student Feedback Literacy Within the Curriculum. – Teaching in Higher Education 27(7), 908–922.

Metslang, Helle 2017. Kommunikatiivsed lausetüübid. – Eesti keele süntaks. (Eesti keele varamu 3.) Toim Mati Ereht, Helle Metslang. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 515–536.

Nelson, Melissa, Christian Schunn 2008. The Nature of Feedback: How Different Types of Peer Feedback Affect Writing Performance. – Instructional Science 37, 375–401.

Nilson, Linda 2010. Improving Student Peer Feedback. – *College Teaching* 51(1), 34–38.

Nokes, Jeffery, Susan De La Paz 2018. Writing and Argumentation in History Education. – *The Wiley International Handbook of History Teaching and Learning*. Toim Scott Alan Metzger, Lauren McArthur Harris. New York: Wiley-Blackwell, 551–578.

Pajusalu, Renate, Karl Pajusalu 2004. The Conditional in Everyday Estonian: Its Form and Functions. – *Linguistica Uralica* 40(4), 257–269.

Pajusalu, Renate 2017. Viiteseosed. – *Eesti keele süntaks*. (Eesti keele varamu 3.) Toim Mati Ereht, Helle Metslang. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 566–589.

Patchan, Melissa M., Christian D. Schunn 2016. Understanding the Effects of Receiving Peer Feedback for Text Revision: Relations Between Author and Reviewer Ability. – *Journal of Writing Research*, 8(2), 227–265.

Pickering Antonova, Katherine 2020. *The Essential Guide to Writing History Essays*. New York: Oxford University Press.

Siewierska, Anna 2004. *Person*. Cambridge: Cambridge University Press.

Sivenbring, Jennie 2017. Kamratrespons som formativ bedömning för lärande. – *Högre utbildning* 7(1), 1–12.

Tagasiside andmise hea tava 10.11.2021. Vastu võetud 2016. <https://ut.ee/et/sisu/tagasiside-andmise-hea-tava>. Vaadatud 29.05.2023.

Teiva, Nele Karolin 2022. Hoiaku väljendamine eesti keele riigieksami ettevalmistuskursuse kirjandites. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu ülikool.

Tragel, Ilona, Aimi Pikksaar 2023. Authority And Solidarity on the Estonian COVID-19 Signs: In Line With the Government’s Guidelines, We Ask You to Wear a Mask. – *Frontiers in Artificial Intelligence* 5, 1–14.

Õpetamise hea tava 26.11.2021. Vastu võetud 2016.
<https://ut.ee/et/sisu/opetamise-hea-tava>. Vaadatud 29.05.2023.

Õppimise hea tava 25.11.2021. Vastu võetud 2016.
<https://ut.ee/et/sisu/oppimise-hea-tava>. Vaadatud 29.05.2023.

Yallop, Roger Michael Alan 2020. The Affect and Effect of Asynchronous Written Artefacts (Cover Letters, Drafts, and Feedback Letters) within L2 English Doctorate Writing Groups. *Dissertationes Linguisticae Universitatis Tartuensis* 40. Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus.

Yan, Zi, David Carless 2022. Self-assessment is About More Than Self: the Enabling Role of Feedback Literacy. – *Assessment & Evaluation in Higher Education* 47(7), 1116–1128.

The Role of Grammatical Person and Content in the Implementation of Peer Feedback Comments. Summary

The aim of this thesis was to determine how often undergraduate history students use the first and second person forms in peer feedback comments on academic history essays as well as which grammatical moods were used with these person markers and which communicative sentences they were located in. Another aim was to understand how the implementation of a comment was influenced by which part of the text the comment referred to and the grammatical person used in the comment.

The data is from the course “Keskaeg” (Medieval History) held at the University of Tartu, Estonia in the autumn semester of 2022/23. For the final assignment, the students were assigned to write a 1000-word essay on a given topic. During the semester, the students had to submit two drafts and provide feedback on the drafts in groups of 4–5. For the analysis in Chapter 3, 1,815 feedback comments from 51 students’ second feedback round were used. In Chapter 4, I compared the second drafts with a total of 739 feedback comments and the complete essays of 22 students. This reduction in the amount of data was necessary since many students needed to make significant changes to their essays and it would have been difficult to compare them objectively.

The first and second person singular forms were used almost equally in feedback comments – 11% each. The use of plural forms was practically non-existent. However, as an intriguing fact, all three comments which were written using the second person plural forms were by different people and for different drafts. The first person plural forms mostly had a general, not necessarily an inclusive meaning.

There were about twice as many first person than second person singular pronouns, but the number of verb forms were almost equal between the two categories. The absence of second person pronouns is probably a politeness strategy meant to lessen the directness of the feedback (Lindström 2009: 94).

A bit less than two-thirds of all feedback comments containing first and second person were in the indicative mood. The imperative mood occurred only with the second

person singular forms, making up about one-fifth of all analyzed comments. The conditional mood was used in about one-seventh of the feedback comments.

The most popular communicative sentences were directive sentences, making up about one-third of the analyzed material. About a quarter of the comments written using the first or second person were formed as imperative sentences. Only six percent of the comments were written as (rhetorical) questions.

Despite hypothesizing that comments with the first and/or second person forms were more likely to be implemented (the hypothesis was partially based on Leijen 2016), comparing the essay drafts with the completed essays showed that the most implemented feedback comments were written using either the third person singular or had no explicit person markers in them. The implementation rate of comments with the second person singular was similar to the third person and no marker category with both being implemented a bit less than 30% of the time. Interestingly, in several instances, the sections of text that received feedback were simply deleted. This may be because students did not deem those sections of their drafts important enough and/or were unwilling to spend time correcting them.

As expected, most of the feedback (more than 40%) concerned language use or simple formatting problems (Sivenbring 2017). The least commented-on category was terminology which might be due to the undergraduate students' lack of knowledge. The highest percentage of implemented comments were related to language use (Patchan, Schunn 2016) and the names of historical persons and events. The majority of the ignored comments were about the essay draft as a whole, research questions, and dating of events. Feedback relating to the argumentation category caused the most deleted passages – about 30% of the comments.

An important factor which may have influenced these results was the amount of feedback comments for which implementation could not be assessed. For example, many problematic sections were pointed out by the lecturer as well as peers, and in some cases many students had commented on the same aspect. Such factors would inevitably influence the implementation choice.

Lisa 1. Essee lühendatud juhend

FLAJ.07.004 Keskaeg

2022/2023 sügissemester

Juhend kirjaliku töö koostamiseks

Juhendis on sätestatud üldnõuded õppeaines FLAJ.07.004 (*resp* keskaja põhikursusel) kirjutatava essee koostamiseks ja vormistamiseks. Kirjutamisprotsessi lihtsustamiseks on juhendisse lisatud ka ainespetsiifilisi soovitusi essee sisuliseks ülesehituseks ning antud juhiseid levinumate eksimuste ja komistuskivide vältimiseks. Kirjutise iga etapi esitamiseks ja üliõpilastagasiside andmiseks annab õppejõud täiendavad juhtnöörid.

Töö kirjutamisel on oluline meeles pidada, et õppeainesse integreeritud kirjutamisülesande õpiväljunditest ja -eesmärkidest lähtuv juhend ei pretendeeri kõikehõlmavaks abimaterjaliks akadeemilise kirjutamise õppimiseks, refereerimise ja viitamise harjutamiseks või teksti keeleliseks korrigeerimiseks. Vastavalt on vajadusel lisatud viited täiendavatele abimaterjalidele, lisaküsimuste korral annab nõu õppejõud (Kerli Kraus, kerli.kraus@ut.ee).

Kohustuslikud tähtajad

14.09.2022 – teema valik ja kinnitamine

05.10.2022 – I mustandi esitamine

12.10.2022 – üliõpilastagasiside andmine kõigile kirjutamisrühma liikmetele

09.11.2022 – II mustandi esitamine

16.11.2022 – üliõpilastagasiside andmine kõigile kirjutamisrühma liikmetele

07.12.2022 – lõppversiooni esitamine

1 Üldnõuded sisule ja vormistusele

Töö eesmärk

Sõltumata valitud spetsialiseerumisest (uuritavast ajaperioodist ja kitsamast teemavaldkonnast) on ajaloolase töö lahutamatu seotud allikatega: **professionaalne ajalooteadus tugineb sündmuste uurimisel ja nende põhjuste selgitamisel allikate kriitilisele analüüsimisele**. Ajaloolase töös vältimatult vajalik allikakriitika eeldab aga taustateadmisi uuritava ajaloolise nähtuse (*resp* sündmuse, isiku) ja sellega haakuva kultuurikonteksti kohta – on keeruline olla uuritava osas sisuliselt kriitiline, kui nähtuse mõistmiseks ja tõlgendamiseks vajalikud fakti- ja taustateadmised puuduvad.

Keskaja põhikursusel kirjutatav esse on lühike, teadusliku sisuga kirjutis, milles uuritakse ja analüüsitakse ajalooteaduslikku küsimust (allikatest tulenevat uurimisprobleemi) läbi autori isikliku lähenemise. Sarnaselt professionaalse ajaloolase uurimistöoga on ka üliõpilasena akadeemilist esseed kirjutades töö etappideks primaarsete ja sekundaarsete allikate lugemine ja tõlgendamine, nende abil minevikusündmustiku interpreteerimine, loetu põhjal oma põhjastatud seisukoha kujundamine ning uurimistulemuste korrektne vormistamine. Kirjaliku töö koostamine-kirjutamine on ka oluline osa suuremast õppeprotsessist, moodustades loengute ja kollokviumide, kohustuslike seminaride ja iseseisva lugemisega sünergilise terviku.

Kirjaliku töö koostamise õpieesmärgid:

1. aineteadmiste omandamine, süvendamine ja kinnistamine;
2. erialase oskussõnavara omandamine ja kinnistamine;
3. kogemuse omandamine tööks primaarsete ja sekundaarsete allikatega;
4. allikakriitiliste oskuste arendamine;
5. erialase teksti koostamise ja vormistamise harjutamine.

Teema ja sisu

Keskaja põhikursuse raames kirjutatav töö on kohustuslikule, valitud teema aluseks oleva(te)le allika(te)le ning relevantsele õppe- ja teaduskirjandusele tuginev akadeemiline esse. Kirjaliku töö teema valik ja kinnitamine toimub määratud tähtaegadel õpikeskkonnas moodle.ut.ee. See tähendab, et kirjutise teema (nt: „Vabaduse tähendus ja hind“ või „Kas keskaeg tundis lapseõlve?“) on kohustuslik **valida** mitte iseseisvalt, vaid **etteantud loetelust**. Vastav loetelu koosneb sisult ja mahult võimalikult võrdse raskusastmega teemadest, mille lahendamine aitab sisuliselt kaasa õppeaine eesmärkide ja õpiväljundite saavutamisele. Iga teema aluseks on üks või mitu allikat, mille kasutamine on töö koostamisel kohustuslik.

Ülesandepüstituse kontekstis hinnatakse autori oskust teemat etteantud mahu piires pädevalt analüüsida. Teema sisulisel lahendamisel on autori piiriks uuritav ajaperiood

ning valitud teema ja allikas/d, täpne teemakäsitus on üliõpilase otsustada. On autori vaba valik, kas – **eeldusel, et valitud teema ja allikas seda võimaldavad** – vaadelda spetsiifilisi arenguid ja protsesse ajas, keskenduda lühemale ajaperioodile, kitsendada teemat, analüüsides muutuseid ja järjepidevust konkreetse(te)s regiooni(de)s või uurida vaid valitud ajalooliste sündmuste käiku. Õppeaine sisu eeldab mõttelennu piiramist rangelt keskajaga – kirjutises peab läbivalt keskenduma valitud teema uurimisele selle **kaasaegses kontekstis**. Näiteks analüüsides, kelle huvides toimus õiguse kodifitseerimine 13. sajandil, tuleb hinnang läbivalt anda allika kaasaja, mitte nüüdisaja mõõdupuid kasutades; uurides aga kirikupea rolli 13. sajandil, ei ole kohane luua paralleele näiteks 17. või 18. sajandiga.

Põhinõuded

1. Kirjutise aluseks peab olema **kohustuslik allikas**. Teema sisuliseks lahendamiseks on nõutav töösse ka täiendavate allikate ja/või õppe- ja teaduskirjanduse kaasamine.
2. Maht: **ca 1000 sõna** (± 200 sõna), sh viiteaparatuur ja bibliograafia.
3. Küljendamine: arvutitrükk, 1,5-intervalline reavahe, 12-punktine tähesuurus, hästi loetav kirjastiil (nt Times New Roman), rööpjoendus.
4. Tööst peab üheselt nähtuma, milliste allikate ja kirjanduse põhjal on see kirjutatud – kõik **viited ja bibliokirjed** peavad olema korrektselt vormistatud, allikatest ja sekundaarkirjandusest pärinev info aga üheselt eristatav autori isiklikest hinnangutest ja järeldustest.
5. Kirjutise **keelekasutus** peab olema korrektne, **stiil** akadeemiline.
6. Töös kasutatud **oskussõnavara** peab olema korrektne. Isiku- ja kohanimede kirjutamisel peab kasutama eesti keeles kinnistunud nimekuju, selle puudumisel originaalkeelset.
7. Esitatava kirjutise mustandite ja lõppversiooni esimeselt lehelt peab selguma töö autor ja essee pealkiri; tiitellehte kirjutisele kindlasti mitte lisada.

[---]

Ajakava

[---]

Kirjutamisprotsess on kavandatud viisil, mis toetab autorit kõigis töötappides. Õppejõud tagab töö koostamiseks vajalikud juhendmaterjalid ning annab kirjutiste kohta tagasisidet vastavalt õppeaines kehtivale ajakavale. Sobiva teemalahenduse leidmisel, teadus- ja õppekirjanduse valikul ning töö vormistamisel on oluline roll ka järjepideval aktiivsel koostööl rühmakaaslastega.

Enne kirjaliku töö lõppversiooni esitamist on **kohustuslik** esitada määratud tähtaegadeks nii essee mustandid kui anda tagasisidet rühmakaaslastest kaasüliõpilaste töödele. Rühmad moodustavad ja juhised üliõpilastagasiside andmiseks annavad õppejõud. Nõuetekohase mustandi esitamist ja kaasõppuritele antud tagasiside kvaliteeti kontrollitakse, vajadusel annavad õppejõud nii personaalseid kui üldiseid (rühmale/kõigile õppeaines osalejatele) soovitusi kirjutiste jätkamiseks või sisuliseks täiendamiseks.

Kirjaliku töö koostamise ajakava

aak. näd	tegevus
1.–3.	osalemine kontakttundides ja esmane tutvus õppeainega
3.	teemadega tutvumine; teema valik ja kinnitamine kirjutamisrühmade moodustamine (õppejõudude poolt)
4.–6.	osalemine kontakttundides, iseseisev töö allikate ja kirjandusega; tutvumine kohustusliku allikaga, täiendava kirjanduse lugemine, töö sisuline kirjutamine, koostöö kaasüliõpilastega (rühmakaaslastega)
6.	I mustandversiooni esitamine
7.	rühmakaaslaste kirjutiste tagasisidestamine
8.	õppejõudude tagasiside kirjalikele töödele – üldine arutelu kollokviumis
8.–11.	osalemine kontakttundides, iseseisev töö allikate ja kirjandusega; täiendava kirjanduse lugemine, töö kirjutamisega jätkamine (tagasiside põhjal), koostöö kaasüliõpilastega (rühmakaaslastega)
11.	II mustandversiooni esitamine
12.	rühmakaaslaste kirjutiste tagasisidestamine
13.	õppejõu personaalne konsultatsioon kirjutamisrühmale
15.	õppejõudude tagasiside kirjalikele töödele – üldine arutelu kollokviumis
15.	tagasiside põhjal kirjutise viimistlemine ja töö esitamine

2 Ülesehitus ja sisu. Kirjutamisprotsess

Töö ülesehitus

Essee traditsioonilised põhiosad on **sissejuhatus, teemaarendus ja kokkuvõte, millele lisatakse kasutatud allikate ja kirjanduse loetelu**. Kõik struktuuri elemendid (sissejuhatus, teemaarendus, kokkuvõte) peavad olema selgelt eristatavad ning moodustama nii sisult kui mahult harmoonilise terviku.

[---]

Sissejuhatuses antakse lühike ülevaade essee sisust, sõnastatakse töö eesmärk (uurimisküsimus) ja tutvustatakse uurimisprobleemi lahendamiseks valitud meetodit (nt: võrdlev-ajalooline) või lähenemisviisi (nt: uurimisprobleemi lahendamiseks valitud ajalooline isik, sündmus, allikas).

- Sissejuhatuses peab üheselt nähtuma töö eesmärk – **mida, miks ja kuidas töös uuritakse**. Selleks püstitatakse uurimisprobleem, esitatakse põhiväide, hüpotees või uurimisküsimus(ed), millele kirjutises vastust otsitakse või mida töös analüüsitakse.
- Uurimisküsimus (*resp* uurimisprobleem, analüüsiv põhiväide) **tuletatakse essee aluseks olevast kohustuslikust allikast**, unustamata seejuures ka kirjaliku töö pealkirja.
- Uurimisküsimuse lahendamiseks valitud meetod ja lähenemisviis (nt: teema piiritlemine allika, ajaperioodi, territooriumi, konkreetse isiku valitsusajaga) peab kindlasti kajastuma juba püstitatud uurimisküsimuses või probleemiasetuses, mitte alles essee põhiosas.

[---]

Teemaarendus ehk põhiosa on kirjutise analüütiline/uuriv/argumenteeriv osa, milles autor esitab sissejuhatuses püstitatud põhiidee kaitseks väiteid, põhistades neid näidetega, või analüüsib (ja lahendab) essee sissejuhatuses püstitatud uurimisprobleemi. Teisisõnu: kirjutise põhiosa eesmärgiks on leida vastus sissejuhatuses esitatud uurimisküsimusele.

[---]

Töö **struktuur (teemaarendus) sõltub valitud teemast ja lähtub uurimisküsimuse lahendamise loogikast**. Näiteks õiguse üleskirjutamist 13. sajandi Sitsiilias vaid Melfi konstitutsiooni (1231) näitel analüüsiva essee probleemipüstitus on sootuks erinev kirjutisest, mille eesmärgiks on võrrelda Friedrich I Barbarossa ja Friedrich II Itaalia-poliitikat. Vastavalt on erinevad ka tekstide struktuurid.

Tekst peab olema **liigendatud** ehk sisulise ülesehituse loogika alusel lõikudeks jagatud. Iga teemalõik peab olema seotud essee probleemipüstitusega ning seeläbi aitama vastata kirjutise sissejuhatuses püstitatud probleemile/uurimisküsimusele. Printsibiiks, millest

lähtuda, võiks olla „üks mõtteenendus, üks lõik“. See tähendab, et iga teemalõik peaks olema omaette tervik, ühe teemaliini või mõttekäigu ammendav arendus (**lõigusisene sidusus**). Kõik lõigud peavad omakorda olema loogiliselt järjestatud (**lõikudevaheline sidusus**). Täiendavaid abimaterjale teksti struktureerimiseks vt kindlasti altpoolt.

[---]

Kokkuvõttes võetakse kirjutatu kokku, tuakse välja põhiosas kirjeldatud peamised järeldused ja seisukohad või vastatakse sissejuhatuses püstitatud probleemile.

- Kokkuvõtte peab moodustama ülejäänud kirjutisega sünergilise terviku ega tohi piirduda vaid pelga seisukohavõtuga. Näiteks ühelauseline kokkuvõtte, mis on esitatud stiilis *Käesolev töö võimaldas jõuda järeldusele, et vaenu teenitakse välja nii heade kui halbade tegudega*, ei anna lugejale infot autori mõttekäigu ega essee sisu kohta.
- Kokkuvõttes ei anta informatsiooni, mida töö põhiosas käsitletud ei ole.
- Oluline mõttekoht: kui lugeja loeb vaid kirjutise sissejuhatust ja kokkuvõtet, siis kas ta saab ammendava info nii töö probleemipüstitusest (uurimisküsimusest) kui selle lahendusest?

[---]

3 Viitamine ja plagiaat

Essee **ei ole referatiivne** kirjutis – tekstist peavad üheselt kajastuma ka autori isiklikud seisukohad ja argumendid. Tegemist on aga akadeemilise kirjatööga – kõik autorile mitte kuuluvad seisukohad ja väited peab tõendama **allikaviidetega**. See tähendab, et kõik autorile mitte kuuluvad väited peavad olema (sekundaarkirjandus)allikatega põhistatud ja kontrollitavad. Seejuures on oluline üheselt eristada allikast pärinev info ja essee autori isiklik arvamus, hinnang, tõlgendus – lugejal peab olema võimalik aru saada, kus algab tsitaat või refereering, milline osa tekstist on aga essee autori tõlgendus/lisandus/mõttekäik. **Vaikimisi eeldatakse, et kogu viitamata tekst (kõik töös esitatud mõtted, ideed, väited) on teksti autori, st essee kirjutaja looming.**

[---]

Õppeaines FLAJ.07.004 Keskaeg kehtib **akadeemilisele petturlusele nulltolerants** – kõiki plagiaadijuhtumeid menetletakse vastavalt valdkondlikule korrale. Otstarbekas on juba mustandit koostades viitamisse tõsiselt suhtuda (vt pikemalt järgnevaid näiteid) ning võtta sihiks mõned viite- ja bibliokirjed korrektselt vormistada: nii on õppejõul võimalik eksimustele õigeaegselt tähelepanu juhtida.

[---]

Lisa 2. Tudengitele antud tagasisidejuhend

1. Lugege ja hinnake kirjutist kui tervikteksti. Kas essee sisu vastab töö pealkirjale?

Lisage töö pealkirja külge kommentaar, milles põhjendate oma seisukohta.

2. Uurimisküsimus (probleemipüstitus)

Lugege töö sissejuhatust. Sissejuhatuses peab autor olema püstitanud töö eesmärgi ning avanud uurimisküsimuse lahendamiseks kasutatavaid allikaid. Uurimisküsimus (resp uurimisprobleem, analüüsitav põhiväide) peab olema tuletatud essee aluseks olevast kohustuslikust allikast, seejuures unustamata ka kirjaliku töö pealkirja.

Märkige tekstis uurimisküsimus (probleemipüstitus). Kas see vastab ülesandes püstitatud nõuetele? Lisage märgitud osa külge kommentaar, milles põhjendate oma arvamust.

3. Kirjutise struktuur

Essee traditsioonilised põhiosad on sissejuhatuse, teemaarenduse ja kokkuvõtte, millele lisatakse kasutatud allikate ja kirjanduse loetelu. Teemaarendus peab toetama uurimisküsimuse lahendamist. Kõik struktuuri elemendid peavad olema selgelt eristatavad ning olema omavahel sidusalt ühendatud, s.o moodustama nii sisult kui mahult harmoonilise terviku.

Andke teksti struktuurile põhistatud hinnang. Kommentaar on soovitatav lisada töö kui terviku algusesse, s.o sissejuhatuse juurde. Kui mõni struktuuri element on puudu või on teie hinnangul kirjutises mõni struktuuriline ebakõla, siis lisage vastavasse kohta täiendav kommentaar.

4. Erialane oskussõnavara

Akadeemilises tekstis peab kasutama läbivalt korrektset eestikeelset oskussõnavara.

Kirjutage kokkuvõtlik kommentaar, milles annate põhistatud hinnangu autori oskussõnavara kasutusele. Kommentaar on soovitatav lisada töö kui terviku algusesse. Kui tekstis on mõni valesti kasutatud või väär termin, siis kommenteerige, miks on see teie hinnangul sobimatu. Kui oskate, soovitage autorile, kuidas ja mille abil võiks ta leida korrektse termini.

5. Isiku- ja kohanimede, ajaloosündmuste ja allikate kirjapilt. Dateeringud

Isiku- ja kohanimede ning allikasündmuste kirjutamisel peab kasutama eesti keeles kinnistunud nimekuju, viimase puudumisel originaalkeelset. Isikute esmamainimisel tuleb vastavalt kontekstile anda ümarsulgudes kas nende eluaastad või nurksulgudes valitsusaastad. Kõik tekstis mainitud sündmused ja allikad peavad olema dateeritud.

Kas essee vastab nendele nõuetele? Kirjutage sobivasse kohta (näiteks teksti lõppu) kommentaar, milles põhjendate oma arvamust. Kui isiku- ja kohanimede või sündmuste ja allikate kirjapildis esineb teie hinnangul ebakõlasid, siis märkige vastavad kirjakohtad tekstis ära. Ärge parandage kaasüliõpilase eksimust (nt: ärge lisage puuduvat dateeringut), vaid lisage märgitud koha juurde kommentaar soovitusel, kust rühmakaaslane võiks töö täiendamiseks vajaliku teabe leida.

6. Argumentatsioon ja järelduste põhistus

Kõik autorile mitte kuuluvad seisukohad ja väited peab tõendama allikaviidetega – need peavad olema (sekundaarkirjandus)allikatega põhistatud ja kontrollitavad. Seejuures on oluline üheselt eristada allikast pärinev info ja essee autori isiklik arvamus, hinnang, tõlgendus – lugejal peab olema võimalik aru saada, kus algab tsitaat või refereering, milline osa tekstist on aga essee autori tõlgendus või mõttekäik.

Kas essee vastab nendele nõuetele? Kirjutage sobivasse kohta (näiteks teksti lõppu) kommentaar, milles põhjendate oma arvamust. Kui kaasüliõpilane on mõne esitatud nõude vastu eksinud, siis märkige vastav kirjakoht tekstis ära. Lisage märgitud kirjakohta juurde märgitav selgitav kommentaar.

7. Stiil ja grammatika

Kirjutis peab olema kooskõlas kirjakeele nõuetega ning vastama akadeemilise keelekasutuse tavadele. Infot tuleb edastada neutraalselt ja objektiivselt, emotsionaalselt vaoshoitult. Täielikult tuleb hoiduda üldsõnalistest, põhjendamatu üldistustest ja hinnangulisest leksikast (sh emotsionaalsest ja väärtushinnanguid väljendavast sõnavarast).

Kas essee vastab nendele nõuetele? Kirjutage sobivasse kohta (näiteks teksti lõppu) kommentaar, milles põhjendate oma arvamust. Kui töös esineb grammatilisi või stiililisi ebakõlasid, siis märkige tekstis vastavad kirjakohtad ära. Selleks, et autorit töös edasi aidata, kirjutage märgitud koha juurde selgitav kommentaar. Ärge parandage kaasüliõpilase eksimusi (nt: interpunktsioonivigu).

8. Kasutatud kirjandus

Akadeemiline essee peab tuginema (publitseeritud) primaarse(te)le allika(te)le ning õppe- ja teaduskirjandusele. Keelatud on kasutada madalamale akadeemilisele tasemele suunatud tekste, populaarteaduslikke kirjutisi, loengukonspekte, mitteakadeemilisele auditoriumile suunatud viideteta veebimaterjale ja veebientsüklopeediad.

Kas essee vastab nimetatud nõuetele? Kirjutage töö lõppu kommentaar, milles põhjendate oma arvamust.

9. Kokkuvõte

Kokkuvõttes võetakse kirjutatu kokku, tuuakse välja põhiosas kirjeldatud peamised järeldused ja seisukohad või vastatakse sissejuhatuses püstitatud probleemile.

Lugege töö kokkuvõtet ja võrrelge seda sissejuhatusega. Kas töö kokkuvõttes on vastatud sissejuhatuses püstitatud uurimisprobleemile? Lisage kokkuvõtte juurde kommentaar, milles põhjendate oma arvamust.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Nele Novek

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Tagasisidekommentaari isikukasutuse ning sisu mõju selle rakendamisele Tartu ülikooli “Keskaja” kursuse näitel“, mille juhendajad on Ilona Trägel ja Kerli Kraus, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Nele Novek

30.05.2023